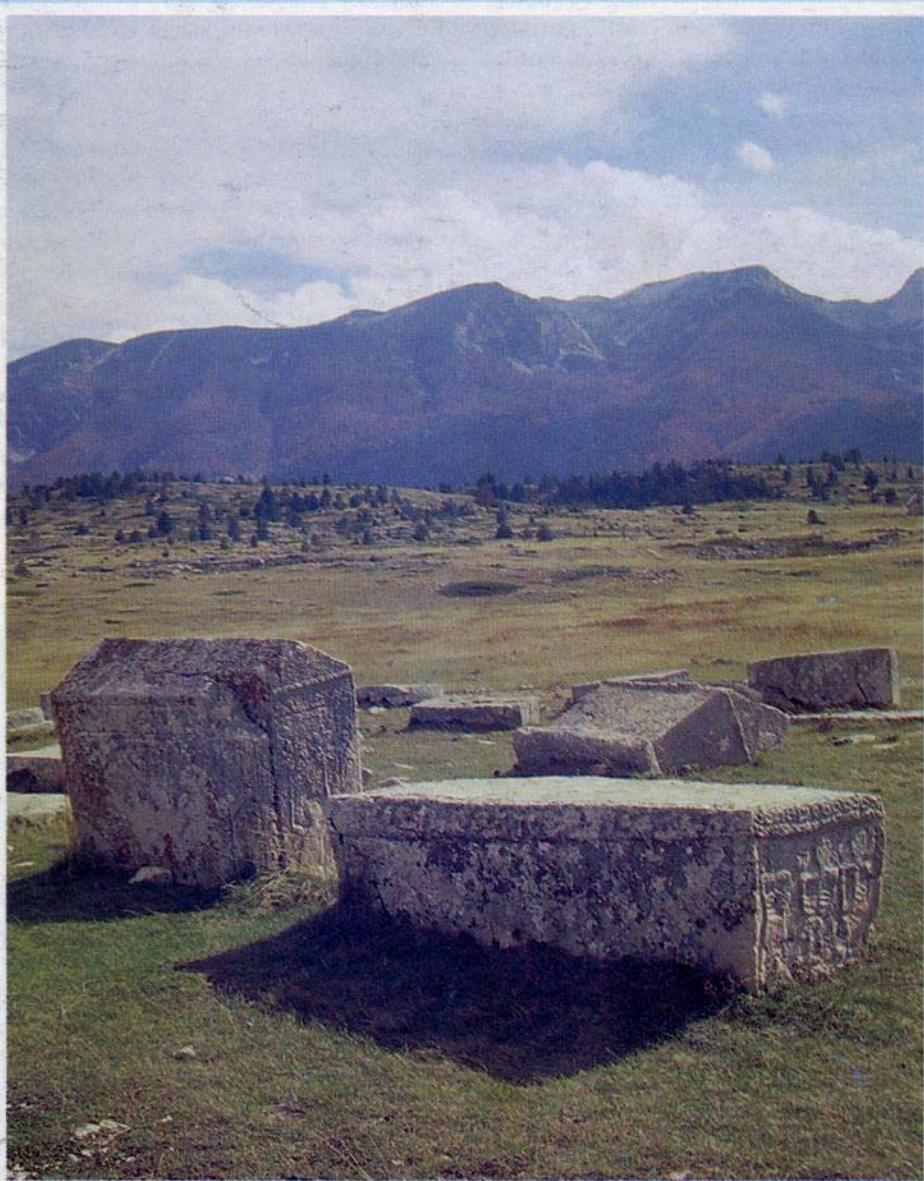

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA

GODIŠTE 90

LISTOPAD
1998
10

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA
JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Hrvatski planinarski savez, HR-10000 ZAGREB, Kozarčeva 22

Prvi broj izao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

listopad 1998
October 1998

Broj 10
Number 10

Godište 90
Volume 90

Slika na naslovnici:
Stećci na Blidinju pod Čvrnicom, listopad 1998.
Foto: Dr. Ž. Poljak

SADRŽAJ

Dr. Srećko Božičević: Povratak zaboravljenoj planini	273
Mr. sc. Julijano Sokolić: Osorščica - otočna planina osebjune povijesti	277
Alan Čaplar: Naša velebitska (avan)tura	281
Miro Lay: Kako ugasiti vatru u sebi	284
Dr. Borislav Aleraj: Na Mallorci s prijateljima	285
Mara Pilković: Planinarske šetnje po Pelješkoj rivijeri	287
Marijan Wilhelm: Moj prvi susret s Biokovom	292
Miljenko Pavešić: Crtice s Kleka	294
D. Borislav Aleraj: Prvenstveni usponi u velebitskom Kozjaku	296
Dr. Borislav Aleraj: Gorska služba spašavanja HPS 1997	297
Zaštita prirode	300
Vijesti	301

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-10000 ZAGREB, Vlaška 12, tel i faks 01/48-16-558
UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Tomislav Čanić, Alan Čaplar, Jakša Kopić, prof. Krunoslav Milas i Tomislav Pavlin

IZDAVAČ I UREDNIŠTVO: Hrvatski planinarski savez, HR-10000 ZAGREB, Kozarčeva 22, tel., fax i automatska sekretarica 01/48 24 142, mobitel 098 283 709, e-mail adresa: hps@zg.tel.hr

NASLOVNA STRANICA I LOGOTIP: Senaid Serdarević Seno.

GRAFIČKI UREDNIK: Senaid Serdarević Seno.

UNOSTEKSTA I KOMPJUTORSKA OBRADA: Naklada MD.

TISAK: "Ekološki glasnik" d.o.o. D. Lomnica

SURADNJA: Članke treba slati tipkane s proredom među recima, sa što većim izborom ilustracija (fotografija, dijapositiva, crteža, skica). Ilustracije se vraćaju autorima.

Izlazi u dvanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Pretplata za 1998. godinu je 100 kuna (za inozemstvo 50 DEM), a uplaćuje na žiro račun izdavača broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. Važno! Na uplatnici treba u rubrici "Poziv na broj" upisati svoj pretplatnički broj (ne JMBG), jer banka izdavača ne javlja ime uplatitelja nego samo taj broj. On se nalazi uz adresu na omotu svakoga dostavljenog primjerka. Umjesto toga može se uredništvu poslati fotokopiju uplatnice ili drugi primjerak "Posebne uplatnice". Tako će postupiti i novi pretplatnici koji još nemaju pretplatnički broj.

Tiskanje časopisa omogućuje donacija Tvornice boja "Chromos" Samobor.

Na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/-9201 od 16. 3. 1992.) ovaj se časopis preporuča kao neobvezno štivo u školama.

POVRATAK ZAROBLJENOJ PLANINI

Dr. SREĆKO BOŽIČEVIĆ, Zagreb

Planina Lička Plješevica između Plitvičkih jezera i Korenice još uvijek nam s pogledom od Motela "Borje" izgleda kao visok kameni bedem koji nas odjeljuje od obližnje Bosne i Hercegovine, a za planinare željne divnih vidika s njezina vrha još uvijek je nedostupna! Kao član Centra za ekspedicionizam, istraživanje i kulturu "Braća Seljan" iz Karlovca imao sam izuzetnu sreću da se ponovo nakon četrdeset i četiri godine nenadano vratim na njezin vrh i prisjetim davnih susreta.

Godine 1953. i 1954. boravio sam kao srednjoškolac u Ferijalnom logoru na Plitvičkim jezerima i vodio skupine naših članova u obilazak jezera i njihove okolice. Kada bi neka skupina "nastanjena" u šatorima logora boravila preko tjedan dana, poželjela bi da osim samih jezera razgleda i nešto drugo. Osim "kraceg" uspona na Medvjedak, pože-

ljeli bi i cijelodnevnu šetnju, a za nju sam predlagao uspon na Ličku Plješevicu na kojoj se tada nalazio i planinarski žig s oznakom visine 1649 m. Na danasnjem Atlasu Republike Hrvatske vrh je označen visinom od 1646 m, dok na specijalnoj karti M 1:25.000 vrh Gole Plješevice ima 1648 m; Mala Plješevica, kraj koje je TV odašiljač, nosi oznaku visine od 1576 m.

Prije četrdeset i četiri godine na vrhu nije bilo nikakvog objekta niti ceste, već samo od strane Prijekoja tada markirana stara planinarska staza što su mi je pokazali lugari. Nakon drugog uspona već sam dobro pamti sve detalje te staze, pa mi je treći i četvrti uspon bio pravi užitak. Tada nisam imao fotografskog aparata i crtež mi je ostao jedina uspomena na to moje druženje s Plitvičkim jezerima i njihovom okolicom. Na uspon kretali bismo rano ujutro, s uveče pripremljenim sendvičima, crnom

Ekspedicionisti iz Karlovca na vrhu Gole Plješevice i žigovi iz 1954. godine

Foto: Dr. S. Božičević

Pogled s TV releja preko M. Plješevice na Golu Plješevicu

Foto: Dr. S. Božičević

kavom, čajem i čuricama vode. Negdje u svitanje dolazili bismo do Prijekoja i ulazili u šumu, polaganju se uspinjući. Visoka, a ponegdje i gusta bukovo-jelova šuma u vruće ljetne dane davala je dovoljno hlada, pa ponegdje i strmiji uspon nismo tako jako niti osjećali. Negdje na polovici puta prolazili bismo kraj jedne ledenice i tu malo duže zastajali jer nas je na njenom rubu hladila hladnoća iz njene dubine. Tek na visini od preko 1200 metara šumska su stabla postajala sve niža i rijedaa i tada bi se počeli otvarati vidici na bosansku, koreničku ili plitvičku stranu, ovisno o bistrini neba i naoblaci. Znak da se nalazimo blizu vrha bila je planinska golet i pogled na stijenu zvanu "Lička kapa" ili "Klanjalica" koju vrlo slikovito prikazuje fotografija Vilima Strašeka na naslovnoj stranici "Naših planina" od broja 9/10 godine 1959. Na vrhu je svatko bio oduševljen i zadivljen panoratom na sve strane svijeta, s pogledom što se gubio u titravim nijansama horizonta. Stajali bismo ili sjedjeli često puta i čitav sat u zavjetrini, uz blag povjetarac, a jednom i uz snažne nalete vjetra koji su povjali rijetke nakupine oštretne planinske trave. Cvjetovi što smo ih nalazili na planini vidjelo se da pripadaju bilju visokih planina i poneki stariji član grupe pokazivao nam je endemske vrste možda alpskih i glacijalnih relikata. Vjerovatno su zbog toga ovu planinu u prošlom stoljeću posjećivali brojni strani i naši botaničari u potrazi za tim njenim rijetkim ukrasima. Strme i izbočene stijene

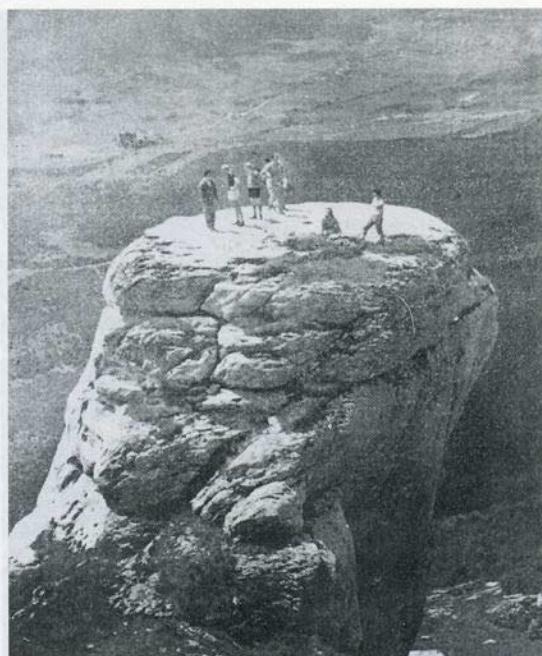
izbrzdane udubljenim škarpama, doimale su se svojom veličinom kao kameni bedemi poredani u stepenicama rukama nekog divovskog stvorenja. Kao da si je zidalo čaroban vidikovac radi što prostiranijeg vidika. Zapadnu stranu horizonta zatvarala je duga kamena linija velebitskih vrhova. Minareti Bihaća uzdizali su se iznad sivila krovova s titravom linijom Une i vrhuncima ostalih bosanskih planina što su se gubili u izmaglici. Iza Korenice naziralo se Krbavsko polje i prostranstvo Like s valovito poredanim uzvisinama u smjeru Gospića, Udbine i Gračaca. Udalina u smjeru Prijekoja zelenila se šumama oko Plitvičkih jezera, s obroncima Male Kapele što se uzdizala na suprotnu stranu. Poslije ovih mojih uspona zaželio sam da još koji put budem na tom vrhu, ali nakon izgradnje bihaćkog vojnog aerodroma pristup je za "civile" bio nedostupan, a s gradnjom radarskog sustava na vrhu pristup još neizvjesniji. Na taj sam vrhunac s tugom pogledavao s ceste Plitvička jezera - Korenica, a zastajući u Motelu "Borje", jedino sam uspijevaо na fotografiji zadržati uspomenu na svoje nekadašnje posjete, makar je sada prema vrhu bila izgrađena i cesta.

Voda karlovačkog Centra za ekspedicionizam planinar i moj dobar prijatelj, Mladen Kuka, najavi mi da će sudionici Centra organizirati vježbu kretanja po azimutu uz prepoznavanje zemljишnih objekata pod vodstvom iskusnog poznavatelja terena Dubravka Halovanića, a uz potporu Hrvatske voj-

ske i MUP-a RH. Mogućnost dolaska s vozilom do televizijskog releta nije bila moguća jer se tu i na najvišem vrhu nalazi nekoliko vojski i policija: hrvatski specijalci-graničari, pripadnici policije BiH Unsko-sanskog kantona, 5. korpus armije BiH, a na najvišem vrhu u podzemnim katakombama i isturenim radarima vojnici UNCIPOL-a, odnosno SFOR-ov logor s oklopnim vozilima. Naši nam specijalci nisu savjetovali uspon do vrha planine i kretanje izvan ceste i staza zbog mina. Pred nama je bilo dvadeset i pet kilometara puta gore i dolje, uz uspon s visinskom razlikom od 900 metara.

U to sam se vrijeme nalazio na Plitvičkim jezerima sa svojom kćerkom Sanjom, pa joj predložim da se priključimo "ekspediciji" kako bi se ona po-pela na svoj najviši vrh. Na svu našu sreću, neko-liko kilometara od mjesta gdje smo ostavili autobus i krenuli opterećeni naprtnjačom s vodom i hranom, sustigne nas džip hrvatske granične policije. Ponude nam da nas povezu do vrha kod releta s težom opremom. Iako se moja kćer "nećkala", Mladen i ja je nagovorimo i nas troje se uputi vozilom prema visinama planine. Ostalih petnaest momaka ostalo je vjerno svom vodi te uz karte i kompase nastavilo uspon poslušavši savjet graničara da nigdje ne skreću s puta. Pri povratku s vrha kćerkica mi je priznala da je put ipak bio naporan i da bi uspon po vrućini za nju bio pretežak.

Kod TV releta i naših graničara srdačno smo dočekani. Ponudili su nas sa svojim zalihamama vode

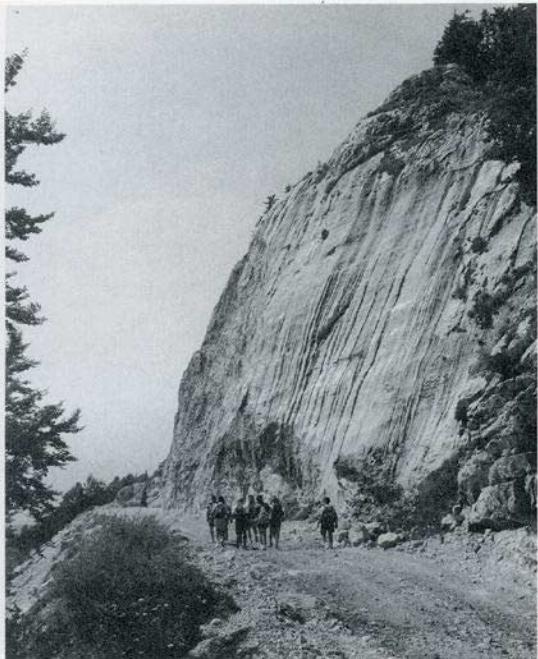
*Klanjalica ("Lička kapa") na Plješivici
Foto: V. Strašek*

i sokova, a mi smo iz naših naprtnjača izvadili hranu i pričekali ostatak našeg društva. Šećemo okolicom i fotografiramo. Obzorje je bilo u sumaglici pa razgled nije bio prema očekivanju, ali toplo

"Lička kapa" i Koreničko polje

Foto: Dr. S. Božićević

Škape iznad ceste prema vrhu Plješevice

Foto: Dr. S. Božičević

sunce i lak povjetarac prijao je na toj visini. Kroz dalekozor pratimo približavanje našeg društva i "izviđamo" položaj na najvišem vrhu, planirajući kako da dođemo do njega.

Kada je čitava skupina bila zajedno, svatko je bio pun dojmova s uspona. Naši su graničari obasuti mnoštvom pitanja o tome što se na ovom mjestu događalo od "Oluje" do danas. U dubini, na cesti od Korenice prema Udbini, promatramo duge kolone automobila. Dio prema Plitvičkim jezerima bio je u sumaglici i ništa se nije raspoznavalo. Kada smo se nahranili i dopunili vodom izgubljen znoj, krenemo prema vrhu Gole Plješevice. Moja je Sanja kod odvojka ostala čuvati naše naprtnjače, a mi smo požurili prema vrhu samo s fotoaparatima. Na pričinu strmoj i razrovanoj cesti dočeka nas upozorenje na engleskom jeziku i telefon uz koji nije bilo stražara. Poluotvorena vrata, vjerojatno podzemnih katakombi, nismo otvarali nego smo produžili dalje slušajući buku ventilatora ispod kupole releja. Prolazimo mimo vojnih vozila SFOR-a (po nađenoj zastavi na tlu to su Kanadani), vidimo krug na kom slijće vjerojatno helikopteri, dok je duboko ispod nas, na bosanskoj strani, vidljiva razorena pista bihaćkog aerodroma. Iako nas je pripadnik policije BiH odgovarao od uspona (nedavno su navodno SFOR-ovci "zarobili" dva splitska novinara!), pre-

lazimo žičanu ogradi i uspinjemo se na sam vrh. Pod nama je bila stijena zvana "Lička kapa". Slikam je, a također i našu grupu. Na zemlji opažam školjke rudista i kao geolog svima to pokazujem, uz kratko objašnjenje i prikupljanje nekoliko zanimljivih primjeraka kamena. Nekolicina ih ponese za uspomenu. No i ova planina pokazuje svoju čud. U tren su se s bosanske strane nadvili oblaci kao maglena koprena i ništa se više nije vidjelo. Momci se u posljednji tren slikaju uz vojno vozilo, kao foto-suvenir, i ni od koga ometani, pripremamo se za silaz.

Na trenutak skrenem u smjeru Prijekoja i, ne silazeći sa staze, pokušavam prepoznati put kojim sam nekada dolazio. Na žalost, na vrhu je nastalo previše promjena, a ni magla mi ne dopušta da "odgonetnem" šumovitu stranu s koje sam dolazio. Žurim za grupom i trčim nizbrdo da što prije budem kod kćerke, bojeći se da ju je dolazak magle uplašio. No ona je zadovoljno sjedjela uz rub ceste i promatrala let leptira po cvjetnim grmovima.

Na povratku promatramo vertikalne stijene izdubene dugačkim škrapama, a prema karti vidim da je u blizini neka jama, ali poštujući upozorenje graničara ne skrećemo s ceste. Zastajemo zbog umora moje djevojčice i njezine žede i sada je dobro došla svaka plastična bočica s vodom ili sokom. Šuma postaje sve gušća, znak da sve više silazimo prema podnožju planine. Na ponekom stablu vidi se trag udarca granate, a ostaci vojničkih nastambi, sada u ruševnom stanju, kao i telefonska žica uz put, govore o minulim ratnim događanjima. Poneki grafit na cirilici odaje trag četničkog "legla" i njihove "granice" prema vrhu planine, a strunuti šinjeli i dijelovi vojne opreme govore o brzini kojom su bježali odavle.

Prošla su gotovo dva sata kada smo konačno stigli u Jukanovu dragu. Tu smo se snimili za uspomenu, s vrhom Plješevice u dalekom zaledu. Slijedio je uspon preko Krginog vrška. Buka vozila što su jurila asfaltnom cestom bila su znak da je i naš autobus blizu. Najveći dio našeg društva već se odmarao u autobusu i čekao polazak. Zahvalim im za pomoć i pruženu mogućnost za uspon do vrha, te im obećam da će svoj doživljaj opisati te ilustrirati i fotografijama. Tako će ovaj moj povratak još uvek "zarobljenoj" planini biti i dokumentiran. Kada jednoga dana bude tamo određena granica između BiH i Hrvatske, doći će dan da hrvatski planinari opet mogu slobodno odlaziti na vrh ove naše planine i uživati u jednom od najljepših vidika s hrvatskih vrhunaca.

OSORŠĆICA - OTOČNA PLANINA OSEBUJNE POVIJESTI

Mr. sc. JULIJANO SOKOLIĆ, Mali Lošinj

Deset godina živahnoga i neutrudljivog rada i djelovanja Planinarskog društva "Osoršćica" iz Malog Lošinja pridonijelo je boljem i sustavnijem upoznavanju istoimene prelijepo otočne planine koja je dobila ime po drvenom gradu Osoru, središnjem naselju i povijesnoj metropoli cressko-lošinjskog arhipelaga. Višestoljetno istraživanje prirode i povijesti Osoršćice daje pak dovoljno grade i za raznovrsnije planinarske programe koji bi trebali uslijediti. Na stranicama ove revije već je bilo riječi o brojnim djelatnostima i uspjesima društva što ga vodi uvijek raspoloženi Bolto Gaberšek. Tako smo saznali da je čovjek boravio u Velikoj jami podno najvišeg vrha Televrina još prije deset tisuća godina, a zanimljiv je i pustinjački život osorskog biskupa i sveca Gaudencija na njenim obroncima nakon što je morao napustiti svoje biskupsko sijelo. No, manje je poznato da je

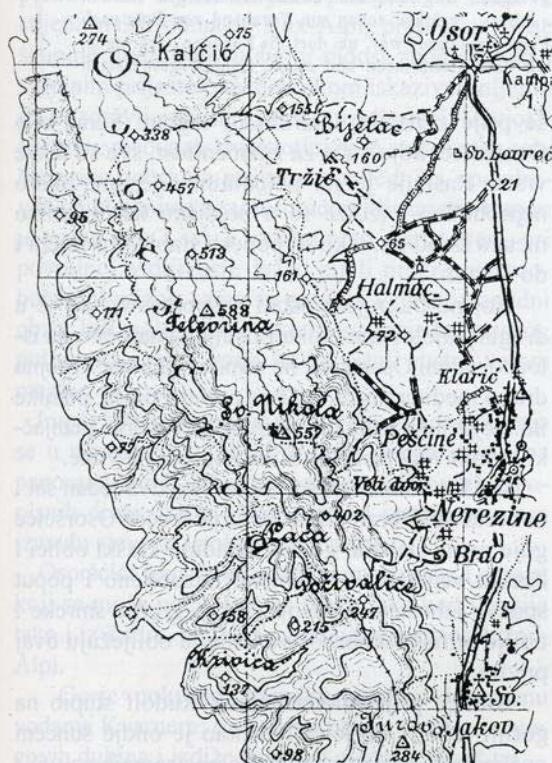
pohod na Osoršćicu izveo i nekadašnji prijestolonasljednik austro-ugarske carevine Rudolf Habsburški 1887. godine, dakle tek dvije godine prije nesretnog skončanja u Mayerlingu. Kako su taj dio prinčevog izleta organizirali netom osnovano Turističko društvo iz Malog Lošinja i Austrijski turistički klub iz Beča, lako je zamisliti koliko je taj pohod značio za razvoj turizma na otoku Lošinju. Kao prvo, odmah nakon prinčevog osvajanja Osoršćice pristupilo se izgradnji uredene planinarske staze kojom se i dandanas ljudi uspinju do vrha Sv. Mikula i daje hrptom i skutima ove otočne ljepotice. Sjećanje na taj događaj osvježit ćemo člankom iz časopisa Oesterreichische Touristen Zeitung iz Beča (broj od 1. svibnja 1887. - izostavljamo opis plovidbe i grada Osora). Zahtjevan prijevod tadašnjega njemačkog jezika uspješno je ostvarila gđa Radojka Theimer, dugogodišnji turistički djelatnik iz Malog Lošinja. Zanimljivosti priloga doprinosi i sačuvana grupna fotografija od prije 111 godina!

TURISTIČKI DANI PRIJESTOLONASLJEDNIKA

Na Osoršćici

Već duže vrijeme bavio se prijestolonasljednik princ Rudolf mišlu da se uspne na Osoršćicu, najviši vrh otoka Lošinja. Razne okolnosti uvijek su iznova sprečavale izvođenje te zamisli, koja se tek neposredno pred prijestolonasljednikovo putovanje u Berlin, a u sklopu njegova predstojećeg odlaska na oporavak u Opatiju, mogla ozbiljno uzeti u razmatranje. U tu svrhu konačno utvrđeni 28. ožujak ispostavio se kao sretno odabran dan i njegovo sunčano jutro ugledalo je "Orla", koji je već prethodne večeri doplovio iz Pule u Rijeku, da bi тамо prenoćio, kako s prijestolonasljednikom i njegovim raspoloženim gostima zauzima kurs prema jugu (...)

Uskoro se na desnoj strani kanala pojavio uski kopneni jezik Punte Zakolo, pokraj koje se nalazi mali zaljev Radiboj, gdje je trebalo pristati. Ovaj kako za pristajanje tako i kao polazna točka za uspinjanje na Osoršćicu, povoljni lokalitet odabran je u Beču pomoću karte predsjednika Silberhorna i

Der Abonnementspreis beträgt ganzjährig fl. 4; für das Ausland Mark 8.

Alle für die Redaction und Administration bestimmten Einsendungen sollen an die Kanzlei des Oesterr. Touristen-Club in Wien, I., Herrengasse Nr. 23 (Freiung) adressirt werden.

No. 9.

Wien, am 1. Mai 1887.

VII. Band.

Touristentage des Kronprinzen.

Auf den Monte Ossero.

chön ist das Meer, wenn seine Fluth, von
keinem Lüftchen bewegt, klar und schim-
mernd sich ausbreitet in friedlicher Glätte.

konačno utvrđen nakon uvida gospodina Eugena Gelcicha, direktora Nautičke škole i predstojnika sekcije Austrijskog turističkog kluba u Malom Lošinju.

"Orao" je smanjio brzinu i dok su prijestolonasljednik Rudolf i njegova pratnja doručkovali, usidrio se malo prije 9 sati u spomenutoj uvali.

Na obali se okupila poprilična skupina ljudi, a gospodin direktor Eugen Gelcich, predstojnik malošinske sekcije Austrijskog turističkog kluba, stajao je sa zastavom na mjestu pogodnom za pristajanje. Jedna barka prezvala je putnike "Orla" na kopno, gdje je nestrljiva masa prijestolonasljednika pozdravljala gromkim uzvicima "Živio!" i pjevanjem narodne himne.

S usponom na Osoršćicu započelo se odmah, pri čemu je direktor E. Gelcich preuzeo vodstvo, išlo se kroz dolinu umjerenog nagiba, pošumljenu zimzelenom crnikom. Kad je u južnim predjelima o šumama riječ, ne smije se misliti na one raskošne šume što krase srednjeeuropsko gorje; što se na lijeponom Jugu šumom naziva, u sjevernim predjelima bi

sicht genommen werden konnte. Der hiefür endgültig festgesetzte 28. März erwies sich als ein glücklich gewählter Tag und sein strahlender Morgen sah den »Adler«, welcher schon am Vorabend von Pola nach Fiume gedampft war, um dort die Nacht zu verbringen, mit dem Kronprinzen und seinen frohbewegten Gästen

se prije označilo šikarom ili lugom. Šume oko Osoršćice, koje važe za znamenitost, sve su takve vrste. Raslinje je na pojedinim mjestima skoro neprohodno i izdiže se u prosjeku tek nekoliko metara iznad tla, iako su poneka stabla pro-mjera i do 30 cm.

No, ne bi smjelo ostati nespomenuto da se u drugim dijelovima otoka Lošinja, a naročito na istočnoj strani Osoršćice, ne samo crnika već i brojno drugo mediteransko raslinje poput vrijesa, planike itd. pojavljuje uzdužno u zimzeleno žbunje južnjački bujnih vegetacijskih slika najljupkije vrste.

Hod kroz šume crnike trajao je jedva jedan sat i neočekivano brzo stiglo se u područje Osoršćice gdje nema stabala, gdje prevlađuju kraški oblici i kraška vegetacija. Neobično nazubljeno i poput spužve izbušeno kamenje, nisko grmlje smreke i obilje mirisne srebrnosive kadulje obilježuju ovaj predio.

Kad je prijestolonasljednik Rudolf stupio na gornji hrbat Osoršćice, zatekao je ondje suncem opaljen red pomoraca, nijemo postrojenih na voj-

Carević Rudolf s pratnjom na vrhu Televrina (558 m) 28. ožujka 1887.

nički pozdrav, pun dubokog poštovanja. Daljnji put preko vrha, čiji oblik jako podsjeća na stogove stijena naših domaćih Rax-Alpi, pratile su razne skupine ljudi, koji su svoju radost zbog susreta s voljenim prijestolonasljednikom iskazivali nijemo ga pozdravljujući ili gromko uzvikujući "Živio!". Na vrhu, međutim, dvjestotinjak je stanovnika sela Nerezine dočekalo prijestolonasljednika i pozdravilo ga plotunima i zaglušujućim klicanjem. Uspon je trajao oko 2 sata i sada je pred gledateljem, pri povoljnoj vidljivosti, ležao cijeli prekrasni sveobuhvatni prizor; samo su zapadni i sjeverozapadni obzor bili malo mutni, tako da su gorje talijanskog poluotoka i Alpe gorje Italije ostali zastri velom magle.

Impozantan je pogled na površinu Jadrana, koja se u nepreglednoj širini proteže prema jugu i na panoramu otočkih formacija, punu slikovitih živopisnih draži, što u oštroj plastici izranja iz mora između sjevera, istoka i jugoistoka.

Osoršćica je nadaleko vidljiv znak otoka Lošinja, koji se može uočiti kako s brežuljaka kod Opatije tako i iz Zadra, pa čak i s mnogih vrhunaca Južnih Alpi.

Gorje uokviruje morsku udolinu ispunjenu vodama Kvarnera; ono poput otočja izranja iz njegovih dubina i izdiže se iznad njegove površine.

Među tim iz mora izranjajućim brdskim lancima otok Lošinj posjeduje u svojem vrhuncu, u Osoršćici, najviše uzdignuće iznad Kvarnera.

Poput izduženog brdskog hrpta izdiže se Osoršćica skoro ravno iz mora i dok njeno južno podnožje obujmljuje zimzeleno grmlje, svojstveno najjužnijim predjelima Italije, čini se da njene ogoljele uzvisine sa svojim izbljedjelim, izjednim kamenjem pripadaju onim alpskim područjima za koje su tipični nazivi "kameno more" i "mrtvo gorje". Suprotnosti, između kojih je u Alpama visinska razlika i do 1000 m, pojavljuju se na Osoršćici primaknute na tek nekoliko stotina metara, jer se ona ne izdiže višje iznad mora nego Sonnwendstein iznad planinskog sedla Semmeringa.

Osoršćica sa svojim neplodnim kamenitim strminama i izduženim šumskim predjelima, koja ispunjava sjeverozapadni dio teritorija otoka Lošinja, predstavlja najznačajniji dio njegove zemljiste mase, naspram koje civilizirani i kultivirani predio otoka, s gradićima Mali i Veli Lošinj, djeluje poput nekoga malog privjeska.

Naši turisti, navikli na pogled koji zastire gorje, nemaju baš često prilike vidjeti ovako jedinstven prizor što ga pruža vrh brijege dok izranja ravno iz mora, koje s jedne strane krasi bogato razvedena obala s raznolikim otočkim formacijama, a s druge

svoju omeđenost nalazi samo u obzoru.

Toga dana zrak je prema jugu i istoku bio dovoljno čist, da je pogled prodirao u velike daljine. Na jugoistoku vidjeli su se dalmatinski otoci do iza Zadra, sa slobodnim okom mogla se uočiti ruševina nasuprot Zadru kao i još udaljenije uzvisine Šibenika.

I obližnji otoci Cres, Krk, Rab i Pag sa svojim naseljima kao i istočna obala Kvarnera mogli su se, naravno, izvanredno dobro vidjeti. Sam otok Lošinj vidljiv je sa Osoršćice samo svojim sjevernim dijelom. Lijepo je bilo vidjeti snijegom pokriveni gorski lanac, koji prati istočnu obalu Jadrana i na koji se na sjeveru nadovezuje kranjski Snježnik.

Crta istarske obale mogla se dobro vidjeti i prijestolonasljednik je prostim okom pronašao pulsku tvrdavu. Da su udaljeni sjever i zapad bili vedri, mogli bi se vidjeti ne samo brežulci kraj Ancone već i gorje srednje gornje Italije kao i dije-lovi tirolskih Dolomita.

Za stanovnike kvarnerskih otoka, koje pogled s Osoršćice nije osobito zanimalo, jedna je spilja u njenom podnožju cilj čestih hodočašća. U toj je spilji, navodno, jednom davno Gaudencije, biskup osorski, creski i rapski kao isposnik boravio i živio tako sveto da mu je bila podarena moć potjerati sve otrovne zmije s otoka Lošinja, Cresa i Raba. Zato ga se zaziva kod ujeda zmije. Čak i crveni kristali kalijeva karbonata koji sadrže oker, iz spilje ukrašene zavjetnim darovima, važe kao sredstvo za zaštitu i liječenje od ujeda zmija pa ih hodočasnici otkidaju i odnose sa sobom.

Stigavši na vrh, prijestolonasljednik Rudolf odluči slikati se sa skupinom otočana, prisjelih u svojim ne baš lijepim no ipak zanimljivim narod-nim nošnjama. On se u tu svrhu sa svojom pratnjom smjestio ispod trokutne piramide postavljene na jednom zidu, dok se u njenom podnožju poredala skupina odabranih muškaraca, žena i djece.

Bio je to koliko lijep toliko i zanimljiv i svima sudionicima nezaboravan prizor, koji je predsjednik A. Silberhorn jednim, srećom uspjelim, snimkom ovjekovječio (vidi sliku).

Potom se prijestolonasljednik Rudolf predao temeljitu proučavanju karte, da bi nakon gotovo jednosatnog odmora dao znak za silazak.

Prijestolonasljednik je bio odlučio da silazak izvede smjerom gdje nije bilo puta, ravno u pravcu osorskog mosta, što je prisutne Nerezince užasnuo te su oni u svom zaprepaštenju izražavali primjed-

be, koje su više svjedočile o njihovim dobrim srcima i iskrenoj zabrinutosti nego o njegovoj umješnosti u ophođenju s osobama bliskima dvoru.

Pošto su njihove primjedbe naišle tek na ljubazno odbijanje, nije im preostalo ništa drugo osim da se pridruže. Bio je to težak spust po vrletima, a oštros kamenje zahtijevalo je maksimalan oprez. No iako je nizbrdica bila strma, nigdje nije bilo mjesta koja bi izazivala vrtoglavicu i može se nedvojbeno ustvrditi da je silazak sa te strane doduše bio manje ili više težak, ali i bezopasan.

Spretno i sigurno svladavao je prijestolonasljednik taj spust pun zapreka, no seljaci koji su ga slijedili nisu mogli po takvom terenu napredovati tako brzo. Stoga su oni sve više zaostajali, dok je konačno u neposrednoj blizini ostao samo mali dio ranije tako brojne pratnje. Za vrijeme silaženja jedan je seljak uhvatio oko metar i pol dugačku i prilično debelu zmiju.

Malo po malo stiglo se do malo ugodnijih predjela. Šuma se širila svud naokolo, šuma koja iz godine u godinu Veneciji isporučuje velike količine drva i koja je za stanovništvo značajan izvor priroda. Nadalje, obrađena polja, vinova loza i stabla maslina ukazuju na ljudska kulturna stremljenja.

Uskoro se s onu stranu Cavanelle, koja odvaja Cres od Lošinja, pojavit grad Osor...

Kad se prijestolonasljednik približio gradu zavonila su tamo sva zvona i ispaljeni mnogi plotuni. Vidjela se tu, okupljena kod mosta, i velika gomila svijeta, koja nije bila puno manja od cijelokupnog stanovništva grada. Na čelu te skupine nalazio se područni kapetan Malog Lošinja, koji je prijestolonasljednika pozdravio s dubokim poštovanjem. Potom su svećenik i predsjednik osorske općine držali govore, u kojima su izražavali radost što je prijestolonasljednik blago izvolio to rijetko posjećivano mjesto usrećiti svojom visokom naznačenošću. Prijestolonasljednik im je uzvratio na najljubazniji način, a zatim kročio u grad, čiji je ulaz bio označen krilatim lavom Mletačke Republike.

Stigavši na trg, ispred katedrale, u čijoj su unutrašnjosti već odzvanjali zvuci narodne himne, prijestolonasljednik se kanio odmah odazvati pozivu svećenika da posjeti ovu najugledniju Božju kuću i vrlo nerado je od toga odustao, nakon što mu je jedan gospodin iz njegove pratnje pripomenuo da bi duži boravak u vrlo hladnim crkvenim prostorijama, nakon ugrijanosti uslijed brzog spusta, mogao za posljedicu imati opasnu prehladu.

NAŠA VELEBITSKA (AVAN)TURA

ALAN ČAPLAR, Zagreb

Svatko od nas ima svoje snove, velike i male, prolazne i trajne. Većina njih ostaje začahurena negde duboko u nama, a tek se ponekad posreći da se neki od njih pretvoriti u stvarnost. A ja, evo, upravo proživljavam s prijateljima svoj davni san o uzdužnom putu Velebitom, san što se na najljepši mogući način pretapa u stvarnost, stvarnost koja ipak djeluje pomalo nestvarno.

Četvrti je dan našeg krstarenja kroz nepregledno užburkano more stjenovitih kukova i tamnih velebitskih dolaca. Pažljivo probrana družina odlično se drži, što mene, vodiča, osobito veseli. Tragovi višednevног pješačenja počinju se osjećati, ali svakim danom sve smo bliži jedan drugome i svi zajedno s istim oduševljenjem hrlimo usret novim doživljajima, premda smo se u proteklim danima već nagledali nezaboravnih vidika. Za nama su već vrhovi i dolovi sjevernog Velebita, prohodni kilometri Premužićeve staze i nebrojeni nezaboravni prizori i zgode cijelim putem od Oltara

preko Zavižana i Rožanskih kukova do Alan.

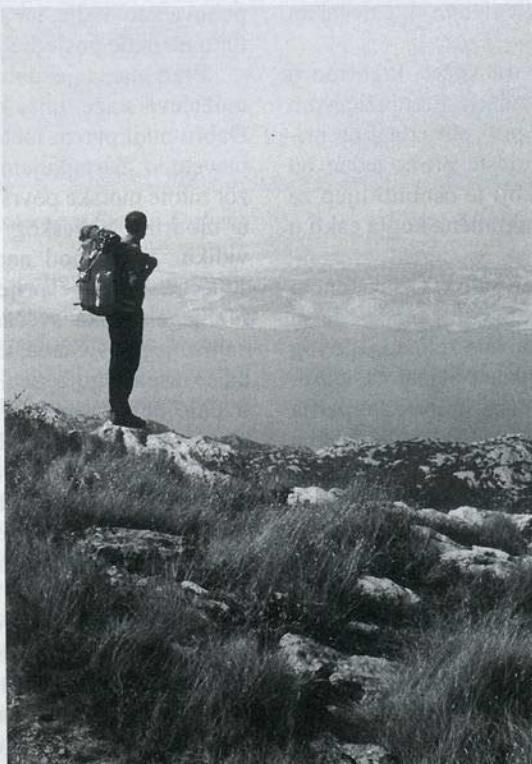
Sjedimo na vrhu Velikog Kozjaka, zadovoljni i sretni. Dakako u daljini naslućuje se more, a nad nama je samo nebo, okupano nestvarnim plavetnilom. Laka izmaglica lebdi nad dolinama, a bliski i daleki vrhovi prošarani su svjetlinom i sjenkama nekoliko bjeličastih oblačaka koji se naganjuju nebom. S daljinom se taj akvarel boja postupno pretvara u modrinu obzorja na kojem se više ne vidi ništa. Poznajem otprije te vidike i prizore, ali uvijek

iznova ostajem zatečen, iznenađen bogatstvom doživljaja kojima me darivaju. Čini mi se da bih danima mogao sjediti ovdje neprekidno promatrajući te prizore. Vidici su uvijek isti, samo nemirni oblaci svjedoče da vrijeme ipak neumoljivo ide dalje, gubi se u prošlosti, prolazi.

Približava se podne. Znamo da je vrijeme da pođemo dalje, iako nam se teško rastati od prekras-

nog vidika. Silazimo najprije na cestu, a onda preko Lubenovačke ruje na Veliki Lubenovac. Ovdje je sada logor speleologa koji istražuju podzemlje Hajdučkih kukova. Doznajemo za najnovije uspjehe u istraživanju "Slovakije"; sišli su u dva kanala i oba su ih dovela na dubinu veću od kilometra.

Vraćamo se na Alan, gdje nam je "baza" ovih dviju noći. U prolasku kraj "Careve kolibe" na Mirevu oživljavaju misli na Danu Vukušića, cara velebitskog, kojega, istina, nikada nisam osobno upoznao, ali sam njegove tugaljive zapise o sutoru stoljetnog života Podgoraca na Velebitu čitao i usa-

dio među misli i sve ono što me veže uz Velebit. S Kosice, onoga malog prijevoja, koji je on tako lijepo opisao, spuštam pogled niže prema Mirevu i pokušavam zamisliti život koji je nekoć carevao ovom dolinom, kojom sada caruje još samo tišina. Pa ipak, na cesti je nekoliko konja što izvlače drvo za ogrjev. I unatoč žalosti što velebitska šuma ide pod sjekiru, obradovala nas je slika pravih kirijaša i samaraša, sve rjeđa na Velebitu.

Pred nama je dugo poslijepodne na Alanu, mojem imenjaku. Iva i Majda spremaju zakašnjeli ručak odnosno uranjenu večeru, a mi ostali imamo na raspolaganju vremena za odmor. Rasprostirem jaknu pod sebe u sjeni stabala na zaravni nedaleko od doma, sjedam, a zatim i liježem na tlo te gledam zelenu krošnju nad sobom. Sve oko mene ispunjeno je zaglušujućom tišinom iz koje tek ponekad zašumi šuma na dašku ugodnog povjetarca. Obuzima me ugodna sanjnost, ne znam da li od višednevног umora, opijenosti tišinom, mirisima i suncem, i brzo tonem u popodnevni san. I onda u snu - ponovo oživješe u meni jučerašnji doživljaji iz velebitskog kamenitog, ali ipak toplog srca - Rožanskih kukova. Prekrasan san! Probudio me Stipe dozivanjem na mirisni ručak. Kako sam tada ugodno mamuran bio i ugodno opijen mirisom Velebita i osjećajem potpunog savršenstva!

Naslućujući mirnu i bistrnu večer, krećemo u kraću šetnju do Kosice, a odatle Premužićevom stazom do mjesta gdje ona prvi put izlazi na primorsku stranu. S toga se mjesta pruža jedan od najlepših vidika na more, koji je osobito lijep za bistrovečeri kada se sunčeva rumena kugla cakli u glatkoj morskoj površini.

Uistinu, obradova nas divan sutan. U savršenom miru sve je stajalo nepomično, osim sunca čije su nam sve slabije zrake milovale lica željna njegovog dodira. A onda su, na tihom dahu povjetarca, zatreperile travke, a dolje, s jadranske strane zatreperila su svjetalca Raba i Paga. Zatreperila su naša srca nad nezaboravnim prizorom koji se u jarkim bojama razlio pred nama. Ukrzo zatim zatreptale su i prve zvjezdice na nebu, još prije nego što se sunčeva rumena kugla utopila u morskim dubinama na zapadu. Osjetili smo da smo bliži tim zvjezdama nego svjetlima iz tame koja su značila civilizaciju, izmijenjeni okoliš, prilagođen lagodnosti čovjekovoj. Nisu bile daleke i neuhvatljive, već bliske i drage, baš kao i taj naš čudesni Velebit.

Uz zadnju danju svjetlost vraćamo se na Alan. Potpun mrak brzo pada i odlazim rano na počinak. Umoran sam i brzo se smirujem. A onda, u posve mašnjoj tišini, začujem iz kuta sobe neko grebanje. Eh, kad se toga sjetim! Već sam prethodnih godina imao susreta s pušovima u ovoj spavaonici, pa se odmah izvlačim iz vreće i oboružan džepnom svjetiljkicom stupam u akciju. Prodrmam naprtnjače i gasim svjetlo - ništa. Ponovno liježem, a ono grebanje ponovno započinje. Skačem ponovo prema naprtnjačama s odlučnjijim namjerma i iznenadim puha na vrhu jedne naprtnjače. Gledam ga, on gleda

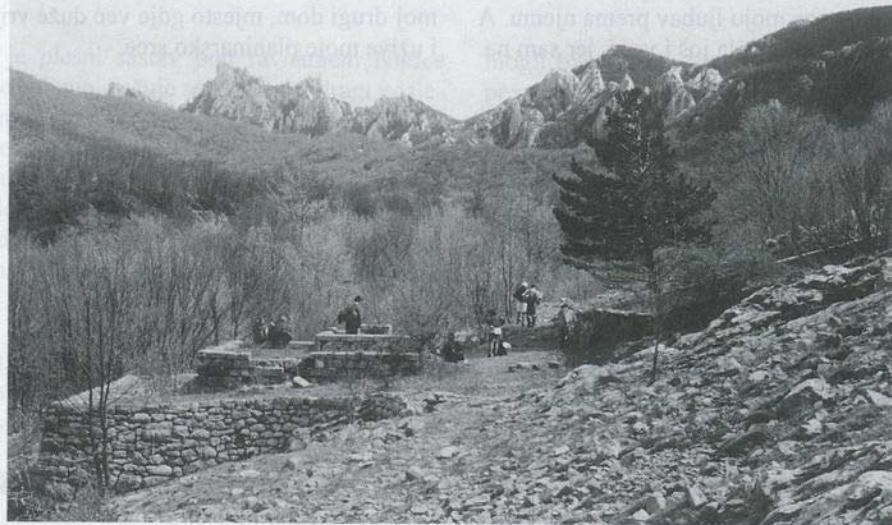
mene - što da sad radim? Obojica zatečeni, gledamo se nijemo. Bit će najbolje da pozovem svoje društvene koje još zadovoljno čavrila vani pod svjetлом svijeće. Kratko ih obavještavam o susretu s puhom na vrhu crvene naprtnjače. Ne uzbuduju se mnogo, sve do spomena crvenog ruksaka, a onda Hrvoje panično skače u akciju i iznosi svoj (crveni) ruksak u hodnik. Zadovoljan izvršenom akcijom ponovno liježem i smirujem se - a onda opet isti zvuk. Osvjetljavam kut sobe i, kvragu, mali mamlaz sada kopa po mojoj naprjači! Izbacujem je iz sobe i sada ipak uspijevam zaspati.

Sutradan ustajemo zarana i spremamo se za put dalje prema jugu. Vesna nalazi tragove gozbe na svojem dvopeku, a Hrvoje na vrećicama juhe. Tješimo se da na Radlovcu vjerojatno neće biti pušova kao ovdje, na Alanu, ali se zapravo ne lutimo na male posjetitelje naših naprtnjača.

Pred nama je danas najnepoznati dio Premužićeve staze, onaj koji vodeći prema Ravnom Dabru nudi putem fantastične vidike na jadransko plavetnilo. Zastajkujemo svako malo upijajući priзор mirne morske površine koja se u daljinu pretapa u modrinu nebeskog svoda. Oblaka nigdje na vidiku. Trava pod nama meka i suha, opaljena suncem. Toga se prijepodneva našom planinom razlijegala neka svečana atmosfera, nije bilo ni najmanjeg povjetarca, kao zatišje pred buru. Putem mi se raspada gojzerica, nimalo ugodna okolnost na ovome dugom putu. Pružimo joj "prvu pomoć", učvršćujući je špagom. Poslije sam, stigavši na cilj, jedva uspio skinuti cipelu nakon pola sata mukotrpnog otpetljavanja zategnutih čvorova.

Radlovac nas dočekuje strahovito pust i miran. Od nekadašnjega bujnog života u njemu ostadoše tek kameni suhozidi i ruševni stanovi da nijemo svjedoče o minulim vremenima i jednome nepovratnom životu u njedrima planine. Težak je to život bio i nije čudno što ga više nitko ne želi.

Odmaramo se na livadici, u sjeni velikog stabla, u okruženju savršene gorske tišine. Prepričavamo dojmove i zgode. Čini nam se da smo nas osmoro sami u ovom kamenom svijetu. A onda nas iznenađa, u sumrak, prene povik, daleki glas, koji je dolazio sa sjeverne strane Radlovca. Taj gorštački doziv kao da je popunio prazninu. Umirujemo se i tada nas razveseli iz daljine jedva čujan zvuk blaga na povratku s paše. Kakav divan doživljaj! Iako znamo da su to posljednji, uistinu posljednji podgorski stočari, veseli nas što još imamo prilike vidjeti prizor koji je stoljećima carevao Velebitom. Večer naglo odnosi još jedan nezaboravan vele-

Kod cisterne u Došen Dabru

Foto: Alan Čaplar

bitski dan, za kojim nastade potpun mrak, najcrnja, najmrăčnija noć kakva se samo u osami može doživjeti. Zavlačimo se u sklonište. To je prava podgorska kuća i osobit je doživljaj noćiti u njoj. Zaspali smo brzo, a onda nas je usred noći probudila strahovita bura koja je započela iznenada pred jutro. Cijeli Radlovac odjekivao je od zastrašujućeg huka, a kroz otvorena vrata vidjelo se na mjesecini kako se savijaju visoka stoljetna stabla. Hoće li prestati do jutra i hoćemo li moći dalje prema Dabrima? Ne možemo više zaspasti i budni osluškujemo ovaj nemirni razgovor planine i mora.

Uz prvu svjetlost novoga dana provirujemo iz kuće. Začudo, nad nama nema uobičajene velebitske oblačne "kape", vjerovatno zato što dugi nije bilo kiše, pa nema ni vlage u zraku koja bi stvorila oblak. Bura je jednako jaka, ali vani ne izgleda toliko strašno; može se dalje. Ne razgovaramo mnogo, vjetar nadglasava svaku izgovoreniju riječ. Žurimo k Ravnom Dabru i prije podneva smo već na Dabarskoj kosi. U domu brzo zaboravljamo sav dosadašnji umor i ohrabreni slabljenjem vjetra krećemo na šetnju kroz Došen Dabar do Bačić-dulibe, a odatle kroz Kukaline i poznati velebitski tunelčić ponovo u Ravni Dabar. Iako još nije večer, na nebū se lijepo vidi okruglo mjeseca lice. Već se posve popunilo otkako smo na Velebitu!

Posljednji dan. Bura još uvijek "dere" podvelebitskim kanalom, čak toliko snažno da se odozgo vidi bijela pjena posvuda na uzgibanoj morskoj površini. Ubrzo smo u šumi gdje vjetar više nije toliko mahnit. Za manje od tri sata evo nas i na Stupačinovu, prostranoj ravni između nazubljenih Dabarskih kukova i Baških Oštarija, koja me se duboko dojmila još prilikom moga prvog posjeta ovom dijelu Velebita. Vjetar i ovdje nemilosrdno brije, no to nimalo ne umanjuje naše zadovoljstvo učinjenim podvigom na čijem smo samom koncu. Premda nas ljubazno prihvaćaju, u hotelu na Oštarijama, onako neobrijani, osjećamo se ipak kao mjedvjedi koji su greškom zašli u civiliziranu sredinu. Ponosno raspoloženje brzo se otapa u čekanju da se netko smiluje planinarima s uzdignutim palcem. Učestalost prometa je minimalna, pogotovo zbog bure na primorskoj strani. Nakon sat vremena, staje nam dvanaesti ili trinaesti auto, Ličanin po govoru i duhu, i ne stižemo se pravo ni pozdraviti s Velebitom, a već jurimo k Gospiću, gdje hvatamo prvi autobus za Zagreb.

Ponovo nam se vraća ponos i sreća u srcu, dok zavaljeni u autobusu gledamo iz Like taj veličanstveni zid koji nam je bio dom proteklih tjeđan dana. Ne postoje riječi koje bi mogle cijelovito i dovoljno uvjerljivo izraziti misli i dojmove što me

vežu uz tu fantastičnu planinu. Mnogo sam puta osjetio u sebi neobičan osjećaj, neku osobitu ispunjenost ljepotom i snagom Velebita. Ne znam ni sam što je to tako čarobno utkano u velebitske doce i kukove, kamenite vrhove i prostrane šume, koja je to nit što veže moju ljubav prema njemu. A ovaj put, moja je radost bila još i veća, jer sam na

licima prijatelja vido isto to oduševljenje. Milujući pogledom sve udaljenije velebitske vrhunce, začudo, uopće nisam osjećao želju za povratkom kući, inače toliko svojstvenu dugotraјnom boravku daleko od nje. To je zasigurno zato što Velebit jest moj drugi dom, mjesto gdje već duže vrijeme živi i uživa moje planinarsko srce.

KAKO UGASITI VATRU U SEBI?

MIRO LAY, Đakovo

Probudila me prva zraka sunca. Koliko je bilo sati? Nije ni važno, prisjećao sam se sinoćnjeg dolaska. Bilo je kasno popodne, oblaci su bili raznih oblika, ne obećavajući ništa dobrog. Mislim na lijepo vrijeme, zar je kiša nešto loše? Ludovali su po nebū u fantastičnim oblicima. Voda je mirovala. Jezero se primirilo u nekom očekivanju, ptice su utihnule. Sprema li se kiša?

Ulagak u tihu, hladnu kuću uvijek u meni izaziva neki tih tajanstveni osjećaj. U kući nitko nije bio bar petnaestak dana. Što se zbivalo tih dana? Koliko ptica je sletjelo, koliko puhova pokušalo ući ili - koliko je lisica šetalo uokolo njuškajući ostatke našeg prisustva? Ulazim poštujući tu dalekost između nas. Kuća živi i bez nas, vrijeme prolazi, lišće se njiše i bez nas, život se zbiva htjeli mi to ili ne htjeli.

Stigao sam kao prethodnica, treba naložiti, ugrijati i dočekati ostale. Večer sam proveo pišući, razmišljajući i pokušavajući pronaći nekakav svijet u kojem "bi moglo biti" i postavljanje u svijetu stvarnosti ponekad postaje nepodnošljiva težina življenja. Pokušavam i razmišljam kako uspostaviti ravnotežu koja neće razbiti postojeće, a ipak mi dati daha da bar ponekad poletim i makar samo na tren pomislim da je Nedodija tako blizu. Zar je let tako opasan? Sinoć je ipak bilo lako, bio sam sam i ovo

je bila moja zemlja, dao sam si oduška i letio sam do mile volje, nikome nisam morao objašnjavati ni gdje sam, ni što osjećam, pista za uzljetanje bila je duga i široka, sve do zvijede Malog princa. Budenje je donijelo stvarnost. Oni će doći i treba pripremiti što očekuju. Sunce me probudio, a žubor potoka mi pomogao da polako krenem u stvarnost.

Pomalo nevoljko otvorim oči. Slike na zidu vode ponovo u maštu i dalek svijet čistoće i leta, klupice pored mene govore mi o tome što smo napravili, ali i o tome što bi se još moglo napraviti. Snagom volje vraćam se u svijet koji je sad. Treba ih dočekati. Ustani, pokreni se, požuri! Uspio sam. Vratio sam se u svijet oko sebe, u stvarni bliski svijet. Tijelo me poslušalo i bio sam nanovo pokretan, radio sam, spremao, ložio i očekivao.

Dan je protjecao prvo brzo, imao sam zaduženja, radio sam, bavio se svim i svačim, a onda se odjednom rastegao, počeo sam čekati. Obavio sam što sam imao i čekao sebi bliske ljude, drage ljude koji su mi puno puta činili život lijepim. Ali ništa se nije zbivalo, vrijeme je prolazilo, kiša je padala, prestala, ponovo je sunce bilo tu, ali ništa.

Predvečer ugasim brižljivo vatru i tiho, ne dirajući u sklad prirode krenem kući. Vatru u sebi nisam ugasio.

NA MALLORCI S PRIJATELJIMA

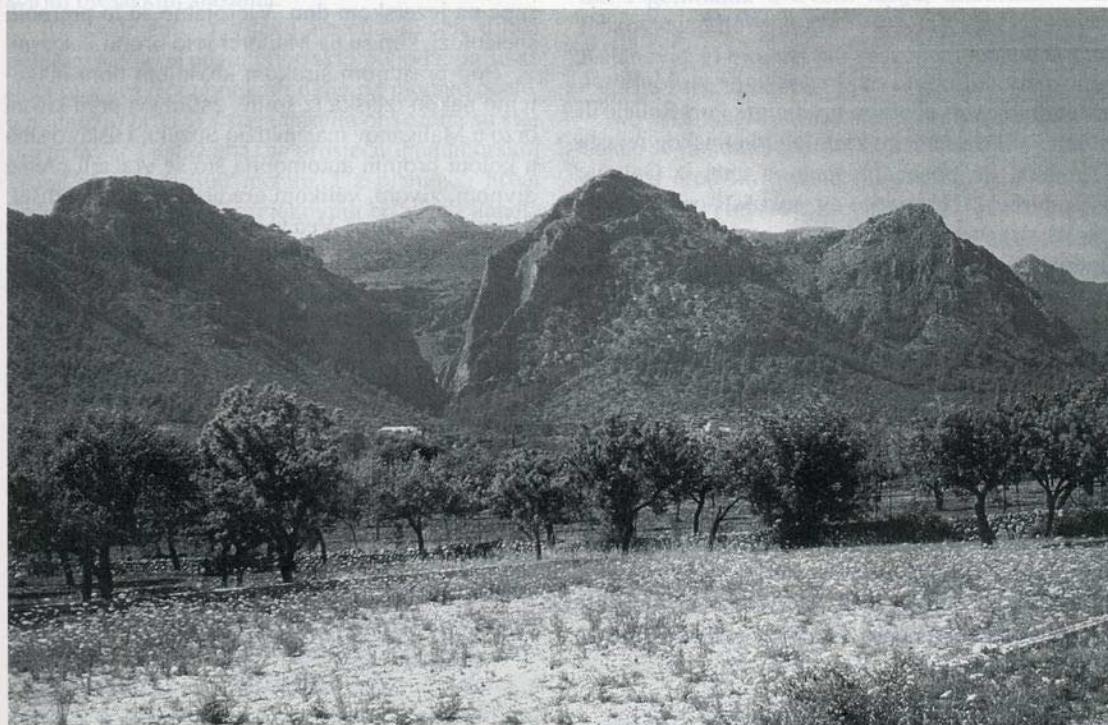
Dr. BORISLAV ALERAJ, Zagreb

Kad je plesni sastav pod ravnjanjem Nikice Kalogiere utihnuo, začuje se: "A sada, dragi posjetitelji, zamolit ćemo uvaženog maestra, da iz kutije izvuče sretnog dobitnika leta zrakoplovom Croatia airlinesa u Moskvu i natrag. Listić bi izvučen, a glas je objavio: "Dobitnik je posjetitelj na mjestu: tribina, sredina lijevo, red 21, sjedalo 13". Razgovor u našoj maloj skupini poznanika, stalnih posjetitelja ciklusa Lisinski subotom, nije se za to vrijeme prekidao. Puno je već puta takvo izvlačenje prošlo mimo nas, bio je izvučen netko drugi. No, Jasmin se uozbiljila: "Pa to smo mi, to je naše sjedalo!" I zbilja, prvi puta u životu postali smo sretni dobitnici nečega.

I eto, valjalo se iz svakodnevice skokom preusmjeriti na skoro putovanje. Ali, zima je, ne poznamo tamo nikoga. I, padne mi na pamet misao: Pa,

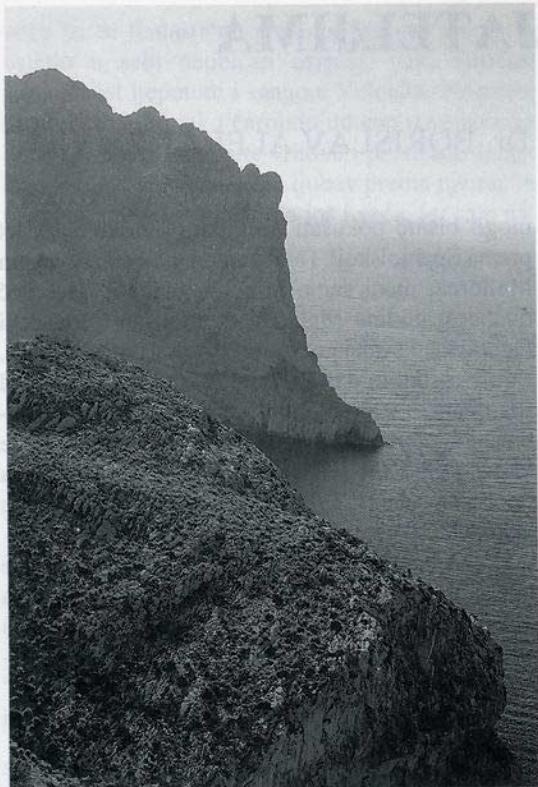
mogli bismo pokušati zamijeniti ovu kartu za let prema Španjolskoj! Tamo naime, na otoku zvanom Mallorca, meni samo iz priča znanom, žive već dvanaest godina Maligan, tj. Marijan Čepelak, i Dubravka, i svake godine pozivaju da ih posjetimo. Put je međutim dalek i skup, a ovo je možda "sad ili nikad". Zahvaljujući susretljivosti Croatia airlinesa zamijenili smo destinaciju poklonjene karte, kupili još jednu, i tako smo se Jasmin i ja početkom lipnja 1997. našli u zraku, na putu u nepoznato, ali ususret prijateljima

Susret na uzletištu Palmi bio je onakav kakav je uvijek među prijateljima iz PDS "Velebit" koji su zajedno penjali, bivakirali na raznim stranama i stijenama. Zahvaljujući njima, Dubravki i Maligani, i njihovom poznавању sada već "njihovog" otoka, imali smo rijetku priliku u tjeđan dana vidjeti

Sa Gubia na Mallorci Roko Bonifacij

Foto: Dr. B. Aleraj

Obalna vertikala kod St. Vicenca

Foto: Dr. B. Aleraj

i upoznati najljepše i najdragocjenije na Mallorci: od šetnje lijepim obalnim gradićima Port Soller, ili Polenca, ili u vremenu zastalog planinskog mjesa Fornalutx, do posebnog mutnog vina iz Galicije (vino turbo). No, ovdje ću pokušati oslikati planinsku stranu ovoga čudesnog otoka, najvećeg u otočnoj skupini Baleara.

Najviši vrh otoka znatne je visine, 1445 m. Zovu ga Puig (izgovor otprilike "puič") Major (Veliki vrh). Zimi je na njemu i drugim višim otočnim vrhovima redovito snijeg. Maligan nam je na jednom od njih pokazao i posebnu grădevinu zvanu "snježna kuća", u kojoj su nekada ljudi običavali nagomilati nekoliko metara snijega i tako ga održati do ljeta da bi imali čime rashlađivati osjetljive nimirnice i pića. Padine i stijene mallorkinskih bregova izrazito su strme, slične našim krškim stjenovitim planinama, no malo tamnije i stoga nekako tmurnije. Stijena ima na sve strane, ispenjanih i

neispenjanih. Vertikale od dvjestotinjak metara dižu se mjestimično izravno iz mora. Iako ne među najvišima, na glasu je izdaleka uočljiv vrh i stijena zvana Sa Gubia (Dlijeto). S nešto svojih od kuće donešenih penjačkih potrepština, opremom koju je imao Maligan i užetom što nam ga je posudio Maliganov mallorkinski prijatelj i supenjač Sebastian, jednog svježeg jutra ispenjali smo smjer "Espolon" (Ostruga) u neprijaznoj tamnoj stijeni Sa Gubije. Stijena je slična pakleničkim, no tamnija, u središnjem odlomu čak crna, no s izvrsnim čvrstim oprimcima, možda malo oštira za prste nego kod nas, i nadasve izložena, te otuda i drugo ime smjera "Arista" (brid). Poželjeli smo ispenjati i nešto prvenstveno, možda u stijeni Teixa ili u Puig Major, no premalo je bilo dana za sve, a vrijeme začudo nije bilo "sunčano i samo sunčano" kao što je to na Mallorci običaj, već bome i s gromovima i kišom.

Da bi planinarski doživljaj bio potpun pobrinuo se Maligan odvezti nas i u špilju zvanu Cova (cuevas) del pirata (Gusarska špilja), lijepu prostranu špilju s ulazom u maloj udolini u blizini morske obale, s mnoštvom špiljskih ukrasa i bis-trim, mirnim jezerom morske vode na dnu. Sigurno ima vezu s morem pomislili smo i ugledali ostavljeni nategnuto uže koje se gubilo u crnini neke rupe na jezerskom dnu. Vjerljatno su to preronili speleolozi, koji su na Mallorci vrlo brojni i aktivni.

Pod prastarom širokom krošnjom bora blaguemo nakon izlaska iz špilje, zatim svi pred kišom brzo u Maliganov maleni džip Suzuki, i uskoro smo u koloni brojnih automobila što se vraćaju prema divnom, živom, velikom gradu, otočnom središtu, Palmi de Mallorci. Već je bio mrak kada smo stigli do ulice Francisco Fiol Y Juan, gdje Čepelakovi stanuju, a tu, na trgu kraj društvenog doma (preuređene nekadašnje gradske klanice), doživljavamo susret sa živom domaćom glazbom. Mladi svirači i pjevači s kastanjetama, trg pun plesača razne dobi u pokretu. Uživali su u izvedbi mallorkinskih bolera u običnim gradskim odijelima, ne kao uspomena na prošlost već sastavni dio sadašnjosti.

Tjedan je proletio, velik aerodrom u Palmi napušta zrakoplov i u okrilju noći leti nad tamnim kopnom otoka, pa nad glatkom pučinom, i nosi nas kući.

PLANINARSKE ŠETNJE PO PELJEŠKOJ RIVIJERI

MARA PILKOVIĆ, Split

Iako planinarstvo na našem priobalju još nema svoje mjesto u turističkoj ponudi naših agencija i hotela, ipak se nazire nada da su turistički radnici počeli shvaćati potrebu svojih gostiju i za ovakvom vrstom odmora. Naši otoci pružaju goleme mogućnosti rekreiranja pješačenjem, jer osim obilaska brda, brežuljaka i starih naselja, gosti mogu uživati i u kulturnim i povijesnim spomenicima dotičnoga kraja.

Jugozapadni dio poluotoka Pelješca, nazvan nakon Drugoga svjetskog rata Pelješkom rivijerom, obiluje mnogobrojnim pješačkim putovima u ekološki čistom okolišu. Prekrasni vidici na Pelješki, Mljetski, Korčulanski i Neretvanski kanal, na grad i otok Korčulu, priobalna naselja i otočice, te usputni obilazak kulturnih znamenitosti, velik su izazov za sve pješake. Iako se do mnogih kulturnih spomenika danas može doći asfaltnom cestom i kolima, preporuča ih se izbjegavati i koristiti se starim pješačkim stazama.

U srednjem su vijeku naselja ovoga dijela poluotoka bila na udaru gusarskih pohoda, pa su se stara sela i zaseoci podizali dalje od morske obale, u podnožju brda. Ta stara naselja povezana su starim putovima i stazama, na prosječnoj nadmorskoj visini od 50 do 300 metara. Uz planinski hrbat proteže se i niz srednjovjekovnih crkvica i kapela koje predstavljaju kulturnu i povijesnu baštinu ovoga kraja.

Osim iz Orebića, glavnog mjesta Pelješke rivijere, planinarske je šetnje moguće započeti i iz obližnjih mjesta uz obalu, Kućišta ili Vignja, udaljenih 5 odnosno 7 km od Orebića.

IZ OREBIĆA

Iz Orebića asfaltna cesta vodi do sela Stankovića, smještenog 2 km sjeveroistočno od Orebića. Sredinom 16. stoljeća Stankovići su bili veći i ekonomski moćniji od Orebića. Tu je obitavalo nekoliko starih kapetanskih obitelji, među kojima su najpoznatiji Bizari. Ivan Bizar (1782-1833), pjesnik i prirodoznanac, rodio se u Stankovićima, a školovao u Dubrovniku i u Italiji uz pomoć svoga ujaka, brodovlasnika Roka Bonfiola,

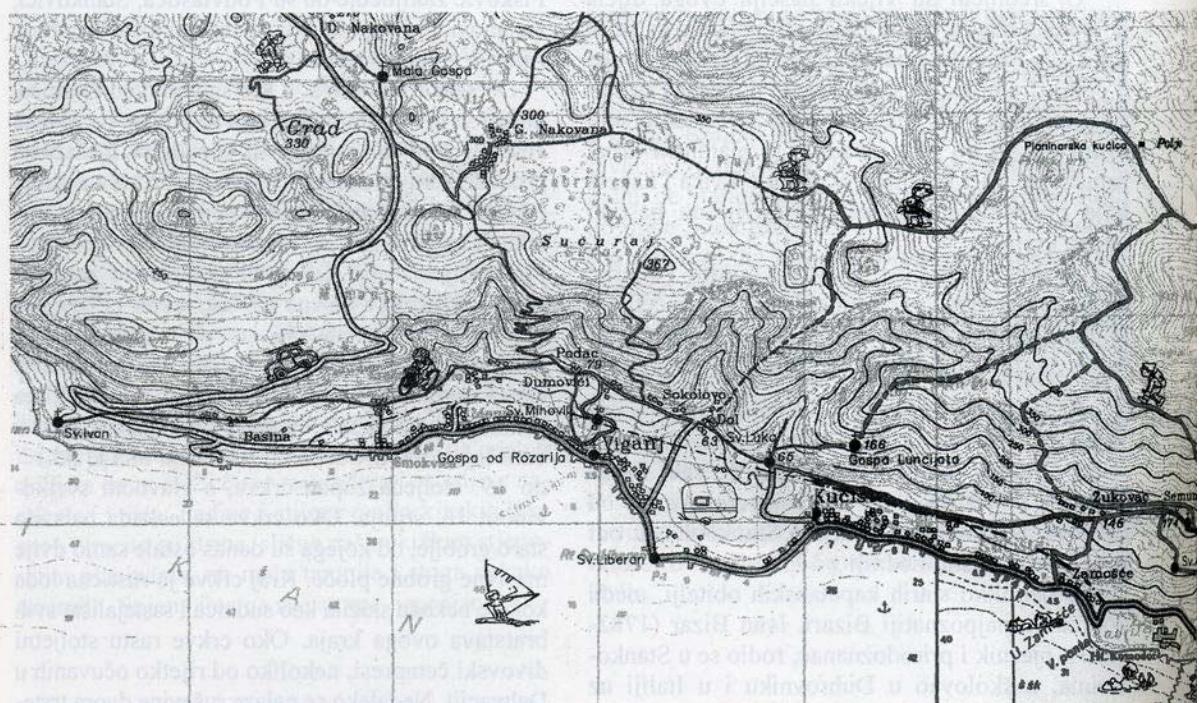
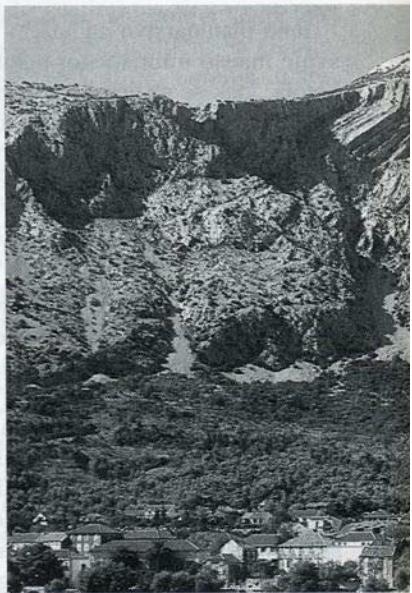
posljednjeg konzula Dubrovačke Republike u Veneciji u 18. stoljeću. Kapela s prostranim trijemom na seoskom trgu, posvećena sv. Antunu Padovanskom, njegova je zadužbina.

Od Stankovića postoji izbor dvaju pješačkih pravaca. Istočni vodi do srednjovjekovne crkvice sv. Jurja, s mjesnim grobljem, i zaseoka Podvlaštice. Od Podvlaštice, pješačkom stazom prema sjeveroistoku, nakon oko sat hoda, stiže se do prijevoja Vlaštica (377 m), odakle se pruža nezaboravan vidik na Pelješki, Mljetski i Neretvanski kanal. Ova je staza zapravo stari Napoleonov put, na mjestima još uvijek oko dva metra širok. Nekad je on spajao južnu i sjevernu obalu ovoga dijela poluotoka. Spust prema sjeveru vodi do zaseoka Donja Vrućica i dalje do pelješke Dube na moru.

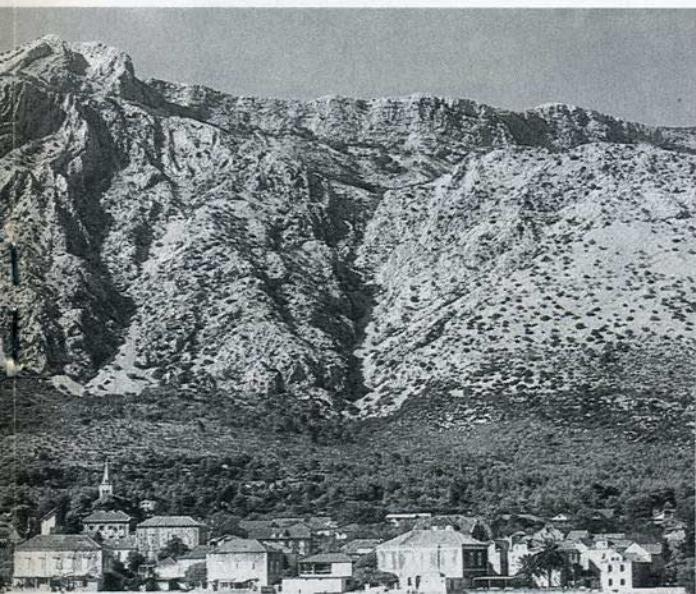
Zapadni pravac prolazi pokraj nenastanjениh zaselaka Kajanovića, Begovića, Glabalova i Urkunića do sela Ruskovića. Prema arheološkim nalazima i gomilama u ovom kraju, akademik Cvito Fisković zaključuje da su Podvlaštica, Stankovići, Kajanovići i Urkunići bili nastanjeni još u brončano i starije željezno doba.

Do sela Ruskovića, 2 km sjeverno od Orebića, dolazi se ili kolnim putom koji se odvaja od glavne ceste u središtu mjesta, ili zapadnim pješačkim produžetkom od zaseoka Urkunića. Odатle počinje i jedan od uspona na brdo sv. Ilike, smatran najtežim i najstrmijim, ali možda i najzanimljivijim. Pješačenjem dalje na zapad stiže se do zaseoka Karmen i crkve Gospe od Karmena (172 m), s kojom je povezana sva povijest ovoga kraja. Pristup je moguć i uskim kolnim putem. Ova je crkva sagrađena krajem 16. stoljeća na temeljima nekadašnje crkve sv. Vida, na što podsjeća oltar u današnjoj crkvi. Gospa od Karmena bila je od 17. do 19. stoljeća župna crkva, s glavnom svetkovinom 16. srpnja. Oko crkve se nekada nalazilo staro groblje, od kojega su danas ostale samo dvije masivne grobne ploče. Kraj crkve je rustična lođa koja je nekada služila kao sudnica i sastajalište svih bratstava ovoga kraja. Oko crkve rastu stoljetni divovski čempresi, nekoliko od rijetko očuvanih u Dalmaciji. Nedaleko se nalaze ruševine dvora trste-

PLANINA PELJEŠK

ARSKE ŠETNJE PO KOJ RIVIJERI

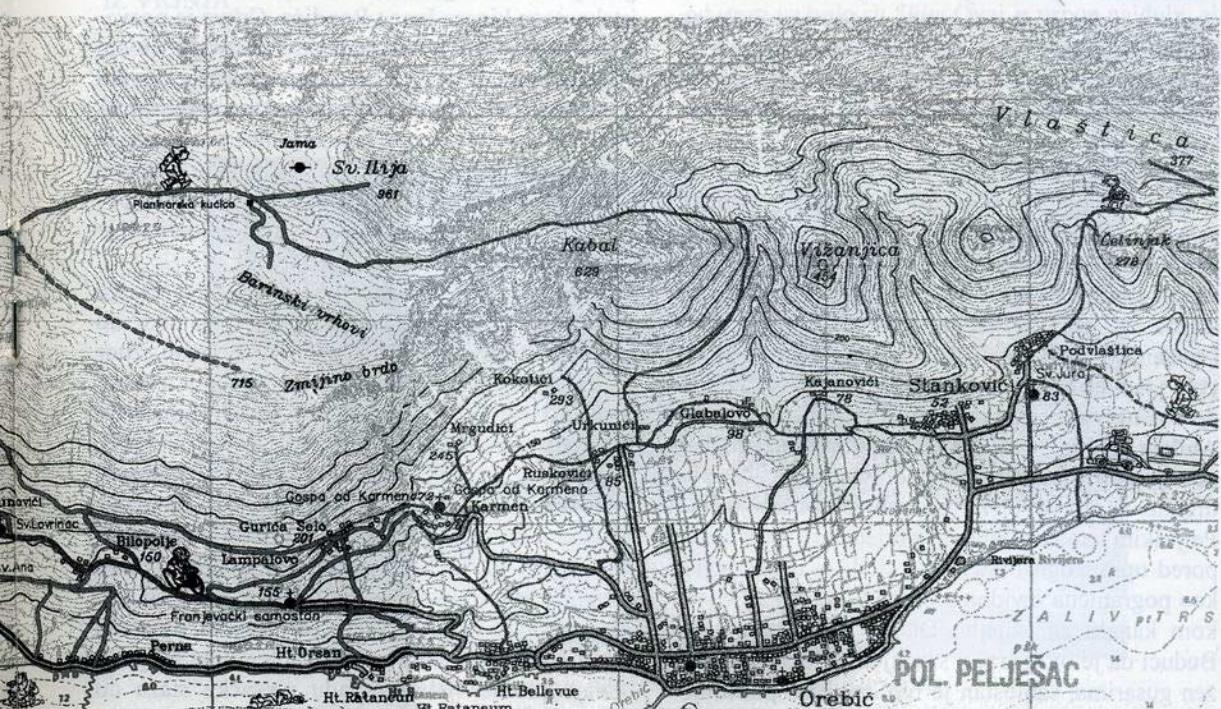
birati između dva pravca kretanja. Jeden je slobodan put s početkom u stazi od zaseoka Dol kojem se, bodoći da je 3 km udaljeno prema capatu, stiže do najvećeg zatvorenog tunelka u celoj skupini. Drugi put je slobodan i na mjestu je tunelko, ali je u potpunosti otvoreno i vidljivo na Korčulansku stranu. Uz tunelko je i nešto drugo.

LIJEVO: Franjevački samostan s grobljem. U pozadini grad i otok Korčula i Badija

SREDINA: Pogled s mora na brdo Sv. Ilije iznad Orebica

GORE: Sv. Ana iznad Perne

Grad kraj G. Nakovane (pretpovijesna gradina)

ničkoga kneza, nekada masivna gotička jednokatnica s dvorištem. Dvor je sazidan u 14. stoljeću, nakon što je Dubrovački senat 1343. ustanovio Trsteničku kapetaniju, koju je kasnije uzdigao na knežiju. Trstenički knez bijaše predstavnik dubrovačke vlasti u ovom kraju. Vodio je administrativne poslove, vršio sudbenu vlast i važnu obavještajnu službu za dubrovačku vladu. Po crkvi Gospe od Karmena nazvan je i obližnji zaselak Karmen. U tom se selu rodio Nikola Đivočić koji je u 18. stoljeću bio srijemski biskup i tajni savjetnik austrijske carice Kraljice Terezije.

Oko 50 m zapadno od crkve postoji izbor triju pravaca kretanja. Južni pravac prolazi pokraj zaseoka Viskovići i spušta se na glavnu cestu u predjelu Škvar, čije ime potječe od nekadašnjega brodogradilišta za jedrenjake. Zapadni vodi do staroga kapetanskog sela Gurići (201 m) smještenog ispod gole planinske kose. Jugozapadni se pravac spušta do Franjevačkoga samostana i crkve Gospe od Andela (155 m), do kojih je pristup moguć i kolnim odvojkom od glavne ceste. Crkva i samostan podignuti su g. 1470. na istaknutom položaju nad Pelješkim kanalom, sučelice mletačkoj Korčuli, te pored upravnoga i crkvenog sjedišta u Karmenu, kao pogranična izvidnica nad prometom u Pelješkom kanalu za vrijeme Dubrovačke Republike. Budući da je ovaj kraj u srednjem vijeku bio izložen gusarima, samostan je bio osiguran puškarnicama. Na istaknutom mjestu s južne strane crkve

nalazi se mala lođa s kamenim stolom, odakle se pruža prekrasan vidik na grad i otok Korčulu, korčulanski arhipelag, Pelješki kanal i Orebčić. Istočno od crkve smjestilo se groblje, uzduž kojega je u 16. stoljeću posađen drvoređ čempresa. Na groblju se ističe grobnica obitelji Mimbelli, djelo istaknutoga kipara Ivana Rendića. Crkva je posvećena Gospinom Uznesenju, s glavnom svetkovinom 15. kolovoza. U okviru samostana nalazi se zbirka predmeta i umjetnina iz duge samostanske prošlosti. Tu su pohranjene i zavjetne slike pomoraca iz 17. stoljeća, oslikane na drvu, a prikazuju brodove u oluji. Ova crkva bila je oduvijek zaštitnica pomoraca, kojoj su se oni utjecali u nevolji, darivali je i pozdravljali pri prolasku kroz kanal.

Makadamski put zapadno od Franjevačkoga samostana vodi kroz vinograde i maslinike do zaseoka Bilopolje (150 m), odakle postoji izbor četiriju pravaca kretanja. Sjeverozapadni pravac predstavlja jedan od uspona na brdo sv. Ilike. Južni se odvojak spušta do naselja Perna na moru. Treći, jugozapadni vodi do crkvice sv. Ane sagrađene na hrptu iznad hotelskoga sklopa Perna. Po rubu ovoga hrpta se motriće promet kanalom. Ostaci jedne od tih stražarnica nalaze se istočno od crkvice. Staza južno od Sv. Ane vodi do mora, a sjeverno od sela Žukovca. Četvrti pravac, makadamski put, nastavlja se od Bilopolja ravno prema zapadu. Od njega se odvaja prema sjeverozapadu pješačka staza do crkve sv. Lovrinca, zaštitnika vinograda, s trago-

vima srednjovjekovnog groblja. Odатле до напуšтенога засека Семуновићи (174 м) само су три минуте хода. Далје према западу стиže се до села Ђуковца (145 м) и његових заселака. И од Ђуковца је могућ успон на брдо св. Илије, иако је први дио ове стазе, до криžanja с оном из Билополја, данас прilično zarastao. Јуžno од Ђуковца могућ је спуст до Замошћа на мору.

IZ KUĆIŠTA

Do Кућиша, 5 km udaljenog od Оребића, може се стићи колним путом уз море, или пјешке од Ђуковца према западу следећи стари пут који се сада дјелomično poklapa с новотрасираном заobilaznicom u izgradnji. Ovaj smjer kretanja vodi do groblja i srednjovjekovne gotičke crkvice sv. Luke, заштитника морнара i ribara. Kako se пјешачка стаза источно od groblja grana, источни првак vodi do renesansne kapelice Gospe Navještenja (166 m), popularno zvane Gospa Luncijata, dok западни првак vodi do tzv. "viline trpeze", ravne камене ploče s malim udubinama ("vilinim pjatima"), mјesta na koјему су се по народној предаји skupljale vile. Kretanjem dalje према западу стиže се до првога виганског засека Dol, jedног од rijetkih naseljenih seoceta u ovom kraju.

IZ VIGNJA

Do Vignja, sljedećega ubavog mjesta Пелјешке rivijere, 7 km udaljenoga od Оребића, може се стићи kolним путом уз море. Жели ли га се избjeći може се

birati između dva pravca kretanja. Jedan je стара пјешачка стаза од засека Dol којом се, hodajući 3 km stalno према западу, стиže до krajnje западне тоčке Pelješke rivijere, crkvice sv. Ivana iz прве polovice 17. stoljeća. Crkvica се налази на rtu sv. Ivana, с којега се пружа величанствен видик на Korčulanski kanal, западни dio otoka Korčule te otoke Hvar i Vis. Ovaj stari пјешачки put prolazi покрај deset, uglavnom напуštenih viganjskih zаселака, до posljednjega u ovom nizu, Basine. Od zаселака Dumovići i Sokolovo могућ је успон на brdo Sućuraj (367 m), где се налазе ruševni ostaci crkvice sv. Jurja iz 16. stoljeća. Кameni oltarni reljef sv. Jurja на konju čува се у župnoj crkvi.

Drugi je izbor доći kolima до средишта Vignja i parkirati ih подалје од crkve Gospe od Rozarija. Ova crkva припада baroknom slogu, а dio је некадашnjega Dominikanskog samostана из 17. stoljeća, dar pelješkoga brodovlasnika Marka Krstelja. Пјешачка стаза источно od crkve vodi ravno према sjeveru, prolazi покрај župne crkve sv. Mihovila i zаселака Dumovići i Podac do odvojaka за Nakovanu.

Od засека Podac do GORNJE NAKOVANE (300 m), danas потпуно напуštene, стиže се за oko sat hoda. Čitavim успоном пружају се prekrasni видици на sve strane. Od gornje Nakovane vodi jedna od стаза на brdo sv. Ilije. Ovaj је успон најдulji, ali i најljepši i vremenski најkraći ако се kolima дође до Gornje Nakovane. Danas је ово најpopularniji i најučestaliji успон на brdo. Do DONJE NAKO-

Stoljetni čempres pokraj crkve Gospe od Karmena
(u pozadini kamena lađa)

VANE (270 m), u kojoj danas obitava samo jedna obitelj, ima još kilometar i po. Gornja su i Donja Nakovana najstarija naselja u ovom dijelu Pelješca. Razni nađeni predmeti u obje Nakovane dokazuju da su tu postojala obitavališta ljudi još u kameno doba.

Na pola puta između ta dva naselja, sa sjeverne strane, nalazi se srednjovjekovna romaničko-gotička crkvica **Male Gospe** iz 14. stoljeća. Na oko 200 m južno od Donje Nakovane izdiže se strma uzvisina nazvana **Grad** (330 m), prapovijesna gradina, koja predstavlja najbogatije nalazište uporabnih predmeta iz brončanoga i željeznog doba.

MASIV SV. ILIJE obuhvaća prostor od sjeveroistočne do jugozapadne obale poluotoka Pelješca u duljini od oko 6.5 km, dok širina sjever-jug iznosi oko 2.5 km. Najveći vrh ovoga masiva nekada se zvao Pelisac, danas sv. Ilija, ili kratko Ilija, po maloj crkvici sv. Ilije i Pantelije koja nekada stajaše na vrhu, a koju srušiše gromovi. Legenda o Ilijama kaže da se ovaj masiv nekada zvao Perunovo brdo. Sv. Ilija je u južnoslavenskih naroda zamijenio staroslavenskoga boga Peruna, gospodara groma, kojem su najčešće bili posvećeni planinski vrhovi. Talijanski naziv Monte Vipera kasnijeg je podrijetla, a nametnule su ga specijalne austrijske karte. Neki misle da je taj naziv dobio po ljutim zmijama, poskocima, no to se ne može točno utvrditi. Akademik Cvito Fisković

smatra da je naziv mogao nastati od konfiguracije zemljišta: uz strme padine brda vide se duge vijuge crte razrovanih pješčanika kojima se kamen zabijeli nakon oluje te podsjećaju na zmije. Danas je u narodu uvriježen jednostavan naziv Ilija. Na nižim padinama brda raste crni mediteranski hrast, česvina, a na najnižim obroncima zimzeleni primorski bodljikavi hrast, oštika. Na nadmorskoj visini iznad 750 m raste crni mediteranski bor.

Do vrha Ilike stiže se za oko 2 sata hoda, ovisno o nadmorskoj visini početne točke uspona. Djelomično je obilježena samo staza od Bilopolja i od Gornje Nakovane. Uspon je moguć iz nekoliko pravaca.

- a) iz zaseoka Urkunići, oko 200 m istočno od sela Ruskovići;
- b) iz zaseoka Gurići, oko 800 m sjeverno od Franjevačkoga samostana;
- c) iz zaseoka Bilopolje, oko 1 km zapadno od Franjevačkoga samostana;
- d) iz sela Žukovca, oko 500 m sjeverno od Zamoča na moru (djelomično zarastao);
- e) od crkvice sv. Luke, oko 500 m sjeverozapadno od Kučića (djelomično zarastao);
- f) iz zaseoka Dol, oko 500 m sjeverno od Vignja (djelomično zarastao);
- g) iz Gornje Nakovane, oko 6 km sjeverozapadno od Vignja.

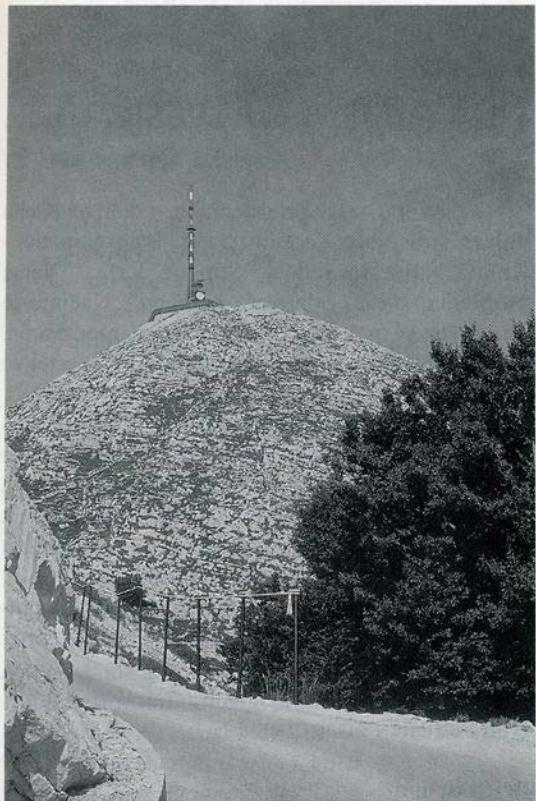
MOJ PRVI PLANINARSKI SUSRET S BIOKOVOM

MARIJAN WILHELM, Zagreb

Što dalje životni vijek čovjeka odmiče, to se i sjećanja sve više koriste naročito na one događaje koji su se kao lijepi i ugodni usjekli dublje u naše sjećanje.

Eto, tako sam prelistavajući svoju planinarsku arhivu pomislio da opišem svoj prvi planinarski susret s divnom našom priobalnom planinom Biokovom, tom brdskom grdosijom što se poput bedema izdiže nad obalom našega modrog Jadran. Zbog nje je krajolik Makarskog primorja kao ukrasna kulisa prirode, mamac za turiste, planinare i sve ostale prolaznike po tom dijelu kopna ili mora. Dogodilo se to tada ovako!

U srpnju 1957. godine prvi sam puta ljetovao na Makarskom primorju, u slikovitoj Makarskoj. Kod stanodavke sam se raspitivao kako bih i kojim putem mogao stići na vrh Vošac (1421 m), u Biokovu, koji gordo strši baš iznad same Makarske, djelujući na planinarsku dušu i srce tako privlačno. Mamac za taj planinarski uspon bila je i jama ledenica blizu planinar, kog doma pod Vošcem, odakle su "ledari" nekoć iznosili led za potrebe slastičara i ugostitelja u Makarskoj. Uputila me na stazu preko sela Makra, koje leži pri dnu strme južne padine Biokova, a iznad grada Makarske. Odmah me posebno upozorila da na uspon moram krenuti na vrlo rano

Sv. Jure na Biokovu danas

Foto: M. Wilhelm

izjutra, barem oko četiri sata, i vratiti se najkasnije do deset sati prije podne, tj. prije no što zapeče ljetna sunčana žega.

I tako sam ja šestog srpnja krenuo stvarno u cik zore te stigao na prijevoj Štrbinu (1326 m), odakle je prekrasan pogled na Makarsku i cijelo priobalje. Taj divan vidik, zabilježen fotografijom, poslije je objavljen na naslovnici časopisa "Naše planine" (broj 9/10-1987). Do planinarskog doma pod Vošćem (1370 m) stigao sam oko sedam sati izjutra.

U domu su bili samo opskrbnik, inače iz sela Makra, i tri Čeha, kupališna gosta iz Tučepa, gdje su boravili u organizaciji državne turističke agencije "Čedok".

Odmarajući se prije posjeta obližnjoj ledenici, počaskao sam s njima uz odlično domaće crno vino, iz opskrbnikova vinograda oko sela Makra. Vrativši se iz ledenice zatekao sam Čehe još u domu, a bili su razgovorljiviji nego prije, fino crno domaće vince očito je djelovalo! Kako sam u međuvremenu ispio svu limunadu iz svoje planinarske čuturice,

dao sam u nju natočiti tog crnjaka, da bih po povratku u Makarsku za večerom gucnuo zajedno sa suprugom domaću kapljicu, a uz sjećanje na današnji planinarski "podvig". Popio sam malo i još popričao s njima, pa smo tada, na moje nutkanje, svi zajedno krenuli nizbrdo, čakulajući usput. Oni su postali vrlo otvoreni, žaleći se kako je kod njih (u tadašnjem "socijalizmu") život siv, a u nas vedriji i opušteniji od njihova. Silazeći stigli smo do mjesta gdje se odvajala staza za Tučepu i tu smo se razdvojili. Čuo sam ih još neko vrijeme kako na češkom pjevaju u sav glas, a ja, pogledavši na sat, opazim da sam u znatnom zakašnjenju svladavanje preostalog silaza i sjetim se upozorenja moje stanodavke, ali bilo je već oko deset sati. Trebalo je dakle barem još sat strmog silaza po užarenom pobočju Biokova. Jurio sam nizbrdice, ali je nemilosrdno sunce sve jače žeglo. Ispred sela Makra zavrjelo mi se u glavi. Prisjećam se kako sam se našao ispred neke kamene kućice otvorenih vratiju, uletio u njen mrak i tamo se skljokao na zemljani pod. Nakon nekog vremena osjetim da sam zaliven. Iznad mene stajala je neka starica, sva u crnini. Držala je starinski limeni bokal u rukama, pa je, ponovo me zalivši vodom, jadikovala: "Sinko, oli si mi živ, oli si se priba?"

Prisjetih se što mi se zbilo i nakon kraćeg opravka u hladovini polumraka te male prostorije, uz toplu zahvalu toj bakici, sjurim u Makarsku ravno na onu poznatu šljunčanu plažu polumjesečastog oblika. Bilo je već oko podneva (!), a ne tek 10 sati. Na plaži ugledam svoju suprugu i sinčića, no ja bez pozdrava, odbacivši samo fotoaparat, odjurim u kratkim hlačama, majci i sandalam ravno u more! Tek tada sam živnuo. Vratim se zatim k njima da im ispričam moju planinarsku dogodovštinu. Kada sam "referat" htio potkrijepiti s onim dobrim crnjakom iz planinarskog doma te natočio supruzi i sebi po času, ustanovim na svoje zaprepaštenje da se crnjak nažlost pretvorio u kvasinu, jer je mučkanje, a i ostatak limunade, djelovalo na brzu pretvorbu finog crnjaka u kiseli ocat. I tako ostade samo uspomena uz pričanje!

Biokovo s vrhom Sv. Jure (1762 m) zaista je posebno lijepa i za nas planinare zanimljiva, privlačna planina, jer se gore može i kasno poslije zime doživjeti snijeg, led ili mraz, dok je uz more već moguće kupanje! Šteta da je Biokovo iz Zagreba tako dal'ko! Biokovo pruža svakome tko voli prirodu puno ugodnija, iznenadenja i zanimljivosti. Ta se planina ne može zaboraviti.

CRTICE S KLEKA

mogao nastati od konfiguracije

Priča prva

Unatoč prijedlogu ne baš brojnih planinarskih djelatnika da se ne grade domovi u planinama, nisam uvjeren u opravdanost takvih prijedloga. Eto, HPD "Klek", čiji sam tajnik, ima dom na čarobnom Kleku. Često gledam umorne, oznojene a neki puta i mokre planinare kako s izrazom olakšanja na licu ulaze u dom u kojem ih čeka zagrijana dnevna soba. Slijedi presvlačenje, sušenje dijela odjeće, a planinarski čaj, sa svakim narednim gutljajem, podiže raspoloženje. No, planinarski domovi tipa udobnih hotela ili domovi do kojih vode automobilski putevi, e, to je nešto drugo. Nedaj Bože da se do doma na Kleku izgradi cesta! Klek više ne bi bio Klek, a dom bi najvjerojatnije postao standardna krčma.

Tolik uvod ima za svrhu da objasni kako planinarska društva, pa tako i HPD "Klek", nastoje boravak u takvim, zaista planinarskim domovima učiniti ugodnim posjetiteljima, a onim brojnim dežurnim domarima olakšati rad. Nakon izgradnje doma bio je stalni problem tekuća voda u kuhinji te kanalizacija. Društvo djeluje u novom, obnovljenom sastavu nepune četiri godine, a 5. kolovoza 1998. značajan je datum u povijesti doma. Tog je dana u popodnevnim satima u kuhinji doma potekla hladna i topla voda, a sudoper je priključen na kanalizaciju. Mi, članovi upravnog dijela našeg društva, ponosimo se tim uspjehom.

Lijepo je to imati, no put da se to ostvari nije bio nimalo lak. Bilo je oporbenjaka koji unatoč svome neznanju "dokumentirano" uvjeravaše da nabavljeni hidrofor ne odgovara svrsi. Pozivaše se i na tumačenja nekih članova iz drugih planinarskih društava da hidrofor ne odgovara, nego da je potreban hidropak. Uvjeravaše također da kanalizacija nema svrhu i da uopće nije potrebna. Upotrebljena voda jednostavno se prolije kroz vrata pred dom!

Nije nam bilo lako, najviše se oko toga uzrujavao naš predsjednik Francek. Eto, nabavili smo hidrofor, donešen je na leđima planinara, donešen je i metalni sudoper te još druge stvarčice. Po ocjeni i mišljenju oporbenjaka, sve je to nepotrebno.

MILJENKO PAVEŠIĆ, Ogulin

Na zamolbu našeg predsjednika, u dom na Kleku dolazi stručnjak, vodoinstalater Ivan Stipetić - Kolar. Na našu radost, Stipetić kaže: "Nema problema, sve to odgovara namjeni". Načinio je popis što se još mora nabaviti radi montiranja. Možete zamisliti naše oduševljenje poslije takve izjave.

Na Dan domovinske zahvalnosti, radilo se od 6 do 18 sati i radovi su u cijelosti završeni. Sasvim je razumljivo da oporbenjaka nije bilo niti na puškomet. A sve te radove, koji su bili zbilja obimni izvršiće bez vike, svade i, napose, mudrih savjeta: Ivan Stipetić vodoinstalaterske radove, Franjo Petrušić elektroinstalaciju, logistiku prehrambenog usmjerjenja planinarke Đurđa Fumić i Mirna Petrušić, a sve ono, nosi, štemaj, kopaj, dovlači: Vlado Sušanj, Hrvoje Jerak, Ivan Fumić, Ivan Petrušić i pisac članka.

Priča druga

Tmuran i pomalo kišovit dan. Dežuran sam u domu. Zahvaljujući brojnim "Karlekovcima", u domu je pravo planinarsko ozražje. ("Karlekovci" je naziv za izletnike koji u sezoni svake subote posebnim vlakom "Karlekom" dolaze iz Zagreba u Ogulin.) Nažalost, oko 16 sati svi odoše, ostadoh sam s domom i nekom nostalgijom za nestalim ugodajem. Očekivao sam da će barem nekolicina prenoći, eto, prevarih se. Malo prošetam do obližnjeg vidikovca, pa natrag u dom. Pomalo se već počeo spuštati i sumrak zahvaljujući niskim oblacima. Sjednem i stanem listati upisnu knjigu mučeniku o kojoj sam već pisao. Zanima me što je sve napisano. Po običaju, mnogo šaranja i besmislica, ali naidoh i na zbilja lijepe misli. Evo nekih!

Ana Frketić, učiteljica OŠ "Švarča" Karlovac prvi puta na Kleku, uživa u krajoliku. O ljepoti prirode ovoga kraja pričat će svojim učenicima. Srećom i ja sam imao takve učitelje, nastavnike i profesore. Davno su mrtvi ali, u mome sjećanju, a često i u mojim pričama, oni žive i dalje. Iznenade me sljedeći stihovi:

*Čovjek pati dok ne shvati,
a kad shvati, opet pati*

jer je shvatio, da je uzalud patio.

Autor je nepoznat.

Svu onu nostalгију по одлasku посетилаца iz doma odnese sljedeća pjesma što je s oduševljenjem pročitah. Možda se svidi i vama, čitatelji! Nema naslova, a potpis je Iztok K.

Klisura tvrda ka nebu se penje.

Postojana, snažno joj je tijelo.

Gordo stoji sivkasto kamenje,

Izbrazdano ko staračko čelo.

Zdaljeg vidiš samo grubu stijenu,

Ostrih crta, odbojnu i hladnu,

Neprijatnu, strašnu snagu njenu

Sasvim pustu, bez života - jadnu.

Pridi bliže pa ćeš pričat svima:

Lice stijene vila je iz bajke,

Tvrdi kamen meku dušu ima,

Brižne skute, poput dobre majke.

Opor kamen fino runo nosi

Čvrsti lišaj, meku mahovinu

Nježno cvijeće, ko djeva u kosi

Uz bokove crnu grabovinu.

Svaka škrapa dom je nekom stvoru

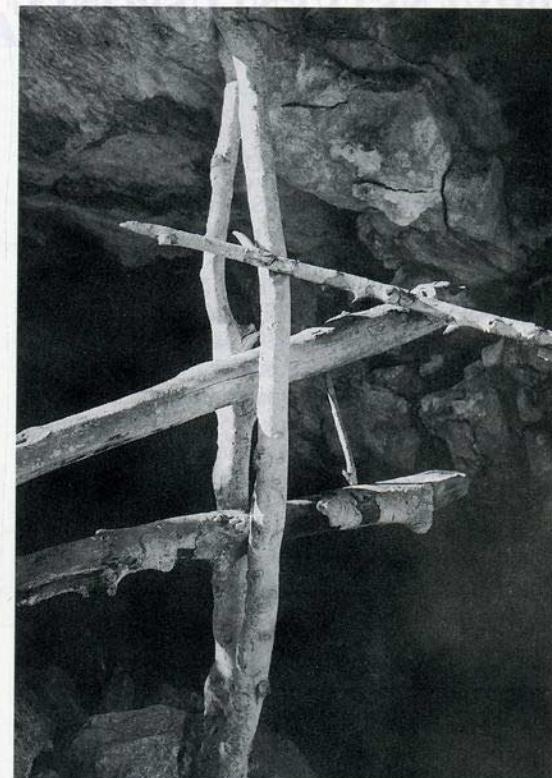
Il'drvetu ili šumskom mišu.

Takav kamen čini vrlet - goru

Život buja u tom okolišu.

Priča treća

Planinarska staza koja bi otprilike u visini doma na Kleku (1000 m) vodila oko glave Kleka, zaokuplja me već duže vrijeme. Sve više mislim da bi joj lijepo odgovaralo ime Staza klečkih vještica. U trasiranje te staze krenuli smo Damir Domitrović i ja. Najzanimljivije je u svemu tome da smo naišli na neveliku špilju i u njoj klopku za divljač. Klopka je velika, izgrađena od oblica. Još uvijek je u položaju za hvatanje, ali mamca odavno nema. Vjerojatno je otponac bio prečvrsto stavljen pa se klopka nije zatvorila. O starosti klopke svjedoči sloj sigastog materijala na oblicama. Raspitivao sam se znade li netko za tog davnog lovca - trapera. Nitko za nj ne zna ali je još zanimljivije da ne znaju ni za tu špilju. Najvjerojatnije je taj lovac umro ne otkrivši mjesto svoje klopke. Niti među planinarama nikada nitko nije pričao o toj špilji i klopci u njoj. Špilja se nalazi izvan onog dijela stijene gdje dolaze alpinisti, jer taj dio nije zanimljiv za penjačke smjerove. Padina tog dijela pričinio je strma i na njoj nema nikakvih tragova da netko tuda prolazi.

Klopka u Klekovoj špilji

Ovoga ljeta, još u sumrak prije praskozorja, krenuo sam na Klek da snimim špilju i klopku. U zoru sunce dobro osvjetjava ulaz u špilju i omogućava snimanje. Dođem pod špilju, a onda se lagano uspinjem do nje nekoliko metara. Ugledam klopku i imam što vidjeti. Na gornjoj oblici klopke sjedi prekrasan primjerak jastreba. I on i ja bili smo iznenadeni. Nekoliko trenutaka gledamo jedan drugoga, a onda jastreb nekako nevoljko, polagano odleti. Moj fotoaparat bio je nažalost u naprtinjači. Nikad više takve prilike za snimak! Ali, nikad se ne zna.

Sada me zaokuplja zamisao da u toj špilji postavimo lutku klečke vještice u prirodnoj veličini, te kutiju s upisnom knjigom i pečatom. Mislim da bi tada i staza i pećina postali zanimljivi za obilazak. Vrijedi pokušati.

PRVENSTVENI USPONI U VELEBITSKOM KOZJAKU

BORISLAV ALERAJ, Zagreb

ALEGRO, MA NON TROPPO

SSI stijena Velikog Kozjaka (Srednja skupina), Velebit
Prilaz: Kao za ostale smjerove u Srednjoj skupini (v. HP
br. 5, 1995, str. 139).

Ulaz: Između smjerova Četiri fosila i Diplomskog u
vrhu plitkog amfiteatra, u tamnosivoj stijeni odbojnog
izgleda, 15 m I. od polušpilje s uskim visokim ulazom.
Opis: Po izrazito okomitoj pukotini koja mjestimично
prelazi u plitki kamin (prvi par m IV, dalje VI, A1) do
male kose travnate police (oko 35 m, stijena okomita i
malo prevjesna, ostavljena drvena kalja i 2-3 k) i dalje
ravno gore (IV) na veću travnatu policu (dobro osig., k).
Nastaviti dalje 15 m (V, V+) do mjesta gdje se
razdvajaju pukotine (bong, k). Krenuti lijevom (2 k) pod
veliki strop (VI, A1-A2) do malog prevjesnog usjeka
bez pukotina i oprimaka (ispod njega vrlo široka
pukotina pogodna za frend od 18 cm). Po usjeku na
okomitu stijenu (VII) i dalje gore (VI, V, IV) na široku
travnatu polici (smreka, dobro osig.). Prijeći d.
nekoliko m (III+) i koso gore po travi (II) desetak m
(osig. d. od ulaza u žlijeb). Po žlijebu ravno gore 15 m
(kršljivo, mahovina) do rupe pod prevjesnim dijelom
žlijeba. Preko prevjesa (V) u malu šipljicu. Nastaviti
dalje prevjesnim kaminom (k, VI, VI-) do kraja, pa
prijeći d. (VI+, III) na malu travnatu polici. Po razve-
denoj stijeni desetak m gore (III) na kratak greben s
klekovicom i po njemu (II, I) na vrh male glavice.

Napomena: Donji dio stijene (ispod velikog stropa)
često je mokar i obložen mahovinom, a u stropu kapljije
iz pukotina i u suhim mjesecima godine.

Silaz: U plitku poniku na koju izlaze mnogi smjerovi
i dalje u drugu do markirane staze. Po njoj do skloništa
na V. Lubenovcu (20 min).

Visina stijene: oko 160 m. Teškoća: VII (detalj), VI, A1,
A2. Vrijeme penjanja prvih penjača u napredovanju: 8,5
sati.

Prvi pokušaj: 6. listopada 1995., Marijan Čepelak i
Vladimir Mesarić, ispenjali 1D.

Drugi pokušaj: 13. srpnja 1996., M. Čepelak i V.
Mesarić, ispenjali 15 m dalje (do bonga).

Treći pokušaj: 14. srpnja 1996., M. Čepelak i Damir
Lacković do bonga, bez napredovanja.

Četvrti pokušaj: 8. rujna 1997., M. Čepelak i V.
Mesarić, ispenjali do 2. osig. (izašli po varijanti, preven-
stveni uspon).

Prvi ispenjali: 9. rujna 1997., M. Čepelak i V. Mesarić
(ušli kroz varijantu ispenjanu dan ranije).

ALLEGRO CANTABILE

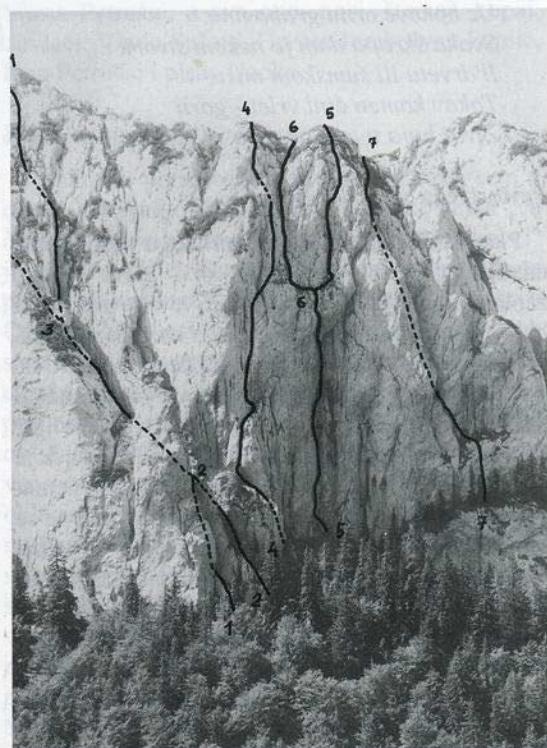
Izlazna varijanta smjera Allegro, ma non troppo u SSI
stijeni Velikog Kozjaka (Srednja skupina), Velebit.

Prilaz: Kao za ostale smjerove u Srednjoj skupini (v. HP
br. 5, 1995, str. 139).

Ulaz: s 2. osiguravališta smjera Allegro, ma non troppo.

Opis: Po polici sa smrekom I. do kraja pod izrazitim
žlijebom (k. s alkom, I). Ravno gore u žlijeb (III) i po
njemu 2D do ruba stijene obraslog u klekovicu (III, II).
Silaz: U plitku poniku i dalje u drugu, pa markiranim
putem do skloništa na V. Lubenovcu (20 min).

Visina stijene: oko 70 m, 2D. Teškoća: II, III. Vrijeme
penjanja prvih penjača: 20 min. Prvi penjali: 8. rujna
1997., Marijan Čepelak i Vladimir Mesarić.

Veliki Kozjak, SSI stijena Srednje skupine: 1 - Za
zubom, 2 - Ulazna varijanta smjera Za zubom, 3 -
Varijanta Za zubom - Zrno kave, 4 - Diplomski,
5 - Allegro, ma non troppo, 6 - Varijanta Allegro cantabile,
7 - Četiri fosila (Foto: M. Čepelak)

GORSKA SLUŽBA SPAŠAVANJA HPS

Intervencije u 1997. godini

Dr. BORISLAV ALERAJ, Zagreb

Tijekom 1997. Gorska služba spašavanja Hrvatskog planinarskog saveza obavila je 52 akcije spašavanja, malo manje nego u prethodnoj godini, kada ih je bilo 61. Razlog je u manjem broju skijaških nesreća zbog kratke zime, iako je, s druge strane, kod planinarskih nesreća izvan skijališta bilo i više akcija nego lani, a među njima nekoliko osobito teških, zahtjevnih, ali i uspješnih.

Prva tablica pokazuje gdje se, odnosno u kojim se planinama interveniralo. Na prvom je mjestu Medvednica, zbog sljemenskog skijališta.

Na uređenim skijalištima, pretežno na Medvednici, zabilježeno je 29 intervencija odnosno nesreća. Manji broj od lanjskog posljedica je kratke i blage zimske sezone. Unesrećeni su bili većinom muški (Tablica 2), najviše u dobi od 10 do 19 godina (Tablica 3).

Tablica 1.

Planina	Broj
Medvednica	31
Biokovo	3
Bjelolasica	2
Japetić	2
Mosor	2
Velebit	2
Gorski kotar	1
Kozjak	1
Krk	1
Oštac	1
Plešivica	1
Samoborsko gorje	1
Risnjak	1
Snježnik	1
obala Kupe kod Karlovca	1
stijene uz kvarnersku obalu	1
Ukupno	52

Tablica 2.

SPOL	Broj
F	8
M	21
Svega	29

Tablica 3.

DOB	Broj
0-9	2
10-19	12
20-29	6
30-39	3
40-49	2
50-59	1
60-69	3
Svega	29

Ozljede koje su se u tim nesrećama dogodile vide se na tablici 4. To su pretežno skijaške ozljede, ali se našlo i nekoliko nesreća na skijaškoj vučnici, ili pri sklizanju na plastičnim vrećama i sanjkama, po skijaškim stazama, što je osobito opasno.

Intervencije izvan skijališta, pri nesrećama u planini, prikazane su kao i uvijek u posebnoj detaljnijoj tablici (Tablica 5). Među njima gotovo sve zavređuju pozornost. Osobito je teška i rizična bila akcija spašavanja na Bjelolasici, pri nesreći skijaša koji se unesrećio skijajući izvan uredenog skijališta po vrlo nepovoljnim ledenim uvjetima. U toj intervenciji, koja je iziskivala angažman stanice Ogulin, a zatim i Karlovac uz suradnju helikoptera HRZ iz Lučkog te pomoći pripadnika HV-a, teže se unesrećio jedan gorski spašavatelj a lakše još njih trojica na ekstremno tvrdoj zaledenoj strmini. Ova

Tablica 4.

Ozljeda	Broj
Ozljede nogu	
lom potkoljenice	5
uganuće koljena	2
kontuzija koljena (teža)	1
lom natkoljenice, oderotine	1
Ozljede ruku i ramena	
iščašenje ramena	3
iščašenje i kontuzija palca ruke	1
porezotina šake	1
Ozljede trupa	
lom rebara, pneumotoraks	1
kontuzija rebra	1
Ozljede glave	
rane na licu i čelu	7
rana na glavi	3
kontuzije glave	1
kontuzija glave, ramena, kuka, smetenost	1
potres mozga	1

Tablica 5. INTERVENCIJE GSS HPS U PLANINARSKIM NESREĆAMA U 1997.

Datum	Unesrećeni inicijali, spol, dob	Prebivalište	Član PD	Mjesto nesreće	Ozljeda	Okolnosti nesreće	Stanica GSS
17. 1.	R. B. m 10 F. B. m 5 S. B. m 3	Zagreb	Ne	Medvednica	bez ozljeda, potraga	dječa se uputila na Sljeme i izgubila	Zagreb
2. 1.	V. K. m 27	Split	Mosor i Marulianus	Mosor	potraga, bez ozljeda	izgubio se u snježnoj noći	Split
2. 1.	R. P. m 29	Samobor	Japetić	Japetić	lom natkoljenice	sankanje na plastičnoj vreći	Samobor
19. 1.	M. M. ž 13	Mala Buna	Ne	Medvednica Župni dvor	bol u trbuhi, apendicitis	oboljela na zimovanju	Zagreb
28. 1.	S. K. ž 20?	Umag	Ne	Snježnik	kontuzije, pothladenje	poskliznuće na ledu i pad u vrtaru	Rijeka
8. 2.	R. D. m 40?	SAD	Ne	Bjelolasica, spust u Vrelo	otvoren lom natkoljenice	pad na skijama po jako zaledenoj strmini	Ogulin Karlovac helikopter HRZ i pripadnici HV
8. 2	D. Š. m 36	Ogulin	Klek	Bjelolasica spust u Vrelo	lom 3. rebra pneumotoraks isčašenje ramena	gorski spasavatelj poskliznuo se spašavači skijaša R. D.	Ogulin Karlovac helikopter HRZ, pripadnici HV
9. 2.	S. K. ž 20	Rijeka	Lisina	Mali Risnjak	kontuzije, pothladenje snetenost ("šok")	poskliznuće i pad niz snježnu strminu cca 100 m	Rijeka
16. 2.	B. C. m 73	Zagreb	Sljeme	Japetić	smrt	planinareći dobio srčani udar	Samobor
8. 3.	V. Š. m 31	Zagreb	Velebit	špilje kod S. Sušice, G. kotar	kompresija trbuha	prignječen velikim kamenom u špilji	Zagreb
8. 3.	Avio-model			obala Kupe		vrijedan model aviona zapeo na drvu	Karlovac
16. 3.	B. B. m 30?	Split	Mosor	Mosor, Pećinski smjer	nesvjestica	pozlilo mu pri penjanju	Split

23. 3.	M. M. m 36	Makarska	Biokovo	Sv. Jure, Biokovo	kontuzija glave, bedra	poskliznuće na snježnoj strmini	Makarska, djelatnici releja
3. 5.	N. A. m 20	Zagreb	Ne	Oštrc, blizu V. Dola	uganuće koljena, oderotinje, krvarenje	pao na natjecanju brdskih bicikla	Samobor
11. 5.	K. M. ž 23	Zagreb	Vihor	Šipilja Veternica, Pakao, Medvednica	lom podlaktice, rana na čelu, kontuzija kralježnice, potres mozga	pad niz blatu strminu cca 7 m	Zagreb
18. 5.	V. B. ž 32	Split	Mosor	Kozjak, Bršljanov smjer	iscrpljenost	nije mogla ispenjati težak detalj uspona	Split
19. 5.	J. R. m 32	Češka	Ne	Krk, visoravan "Mjesec"	otvoren lom potkoljenice i koljena	pad pri planinarenju	Rijeka
7. 6.	P. J. m 58	Slovenija	Viharnik	Velebit blizu Malog Rajinca	smrt	srčani udar pri planinarenju	Rijeka
29. 6.	B. B. m 24	Karlovac	Dubovac	Jama Ledenica, Velebit	višestruk lom obje ruke i vratnog kralješka, pothlađenje	na speleologa pao odron leda	Karlovac, Zagreb
15. 8.	D. N. m 48	Karlovac	Ne	Plešivica	kontuzija kralježnice	pad s padobranskim krilom	Karlovac
17. 8.	B. G. m 24	Slovenija	Ne	Biokovo	mnogostrukke ozljede, smrt	ispao iz padobranskog krila i pao 400 m	Makarska, Split, Zagreb, HRZ i MUP pripadnici MUP-a
9. 10.	D. D. m 17	Rijeka	Ne	stijena blizu parkirališta V. Lenca	bez ozljede, omamljen udisanjem ljepila	ostao bespomoćan u stijeni na 90 m visine	Rijeka
3. 11.	K. V. m ?	Zagreb	Ne	Medvednica Rakova Noga	potraga, smrt	samoubojstvo	Zagreb, lovci iz D. Stubice
8. 11.	R. B. ž 53	Zagreb	Ne	Cerje, šuma Gaj	potraga, bez ozljeda	odvojila se od supruga i izgubila	Samobor
14. 12.	Ž. O. m 62	Tučepi	Ne	Biokovo, Mali Vrv	pothlađenje, iscrpljenost	nije mogao izaći iz cisterne i tamo proveo 7 dana	Makarska

akcija, koja je trajala od popodneva do duboko u noć, na koncu je uspješno okončana. Unesrećeni skijaš je skupa s unesrećenim gorskim spašavateljem nakon pružene prve pomoći otpremljen helikopterom u zagrebačku bolnicu. Ova akcija podsjeća koliko je spašavalaci poziv težak i rizičan, i kako nije prazna fraza da gorski spašavatelji u akciji svjesno ulazu i vlastito zdravlje i život u humanoj nakani pomoći unesrećenom u planini, a sve to, kao što je poznato, dobrovoljno i bez plaće, a također besplatno za spašenoga. Hrvatski se planinarski savez s pravom može ponositi svojim gorskim spašavateljima.

Druga velika zahtjevna akcija, nažalost s tragičnim ishodom, odvijala se ljetos na Biokovu gdje je nesretnim slučajem iz padobranskog jedra ispaо i poginuo mladi Slovenac. U akciji traženja, koja je trajala tri dana, sudjelovale su stанице Makarska, Split i Zagreb uz dragocjeno sudjelovanje helikoptera HRZ i MUP-a. Za svoje zalaganje i napore gorskim je spašavateljima stigla zahvala.

la slovenskog veleposlanstva i obitelji stradalog mladića. Alpinističkih je nezgoda bilo razmjerno malo (2 nesreće) i bez većih posljedica, no godinu je obilježilo nekoliko značajnih speleoloških nesreća koje su se također, zahvaljujući munjevitoj intervenciji GSS-a, uspješno i sretno završile. Među njima vrijedi upozoriti na nesreću pod ledenim odronom u glasovitoj jami Ledenici u Lomskoj dolini na Velebitu. Ona podsjeća na sve potencijalne opasnosti dubokih vertikalnih speleoloških objekata, obično s ledom na prvim stotinama ulaznih metara. Akcija stанице Makarska na Biokovu, u kojoj je usred zime nakon sedam dana izbijanja u zabačenoj cisterni bez hrane na velikoj hladnoći nestali čovjek nađen živ i spašen, potvrda je jednog od zlatnih pravila gorskog spašavanja, a to je da nikada ne treba unaprijed "otpisati" unesrećenoga ma koliko su okolnosti nepovoljne, već uložiti sav trud i moguću brzinu da se spasi ljudski život.

ZAŠTITA PRIRODE

EUROPSKA ŠUMA I POŠUMLJAVANJE HRVATSKIH PLANINA DO 2000.

U povodu Medunarodne vrtne izložbe 2000 (Unterpremstaetten, 10. kolovoza) ministri za zaštitu okoliša zemalja članica EU okupili su se u Grazu. Inicirali su sadnju Europejske šume i zajednički se založili za europeizaciju zaštite okoliša. Među njima su bili po prvi put i ministri iz zemalja kandidata za ulazak u EU iz Hrvatske, Slovenije i 8 drugih zemalja. U okviru ove kampanje predložit će se Komisiji za zaštitu prirode HPS da potiče svoju kampanju Europejske šume i pošumljavanje hrvatskih planina do 2000. koja bi obuhvatila pošumljavanje: 1998. Gorskog kotara, 1999. Velike i Male Kapele (uključujući i Klek) i 2000. Velebita. Očekuje se potpora švedske firme TETRA PAK i Hrvatskih šuma.

ŠPILJA ŠIPUN BIT ĆE USKORO OTVORENA ZA JAVNOST

Špilja Šipun na poluotoku Cavatu zaštićena je od 1978. kao geomorfološki spomenik prirode i uključena

u turističku ponudu kao atrakcija. Bila je zatvorena za vrijeme Domovinskog rata. Nastala je u vapnenu gornje krede, duga je 105 m, s jednim ulazom u dva hodnika, te bogatim špiljskim nakitom. U njoj se nalazi slano jezero, a tu su nađeni i arheološki nalazi keramič-kog posuda. Poticaj za uređenje špilje dala je Turistička zajednica grada Cavtata, a pozvani su i planinari Dubrovnika da se pridruže. Špilju su pregledali i odo-brili otvranje pripadnici specijalne jedinice za razmini-ranje Mungos. Poglavarstvo županije dubrovačko-neretvanske poduzelo je mjere zaštite sukladno čl. 29 Zakona o zaštiti prirode.

STABLO NADE 2000.

Sedmog rujna održan je u Državnoj upravi za zaštitu prirode i okoliša sastanak organizatora i pokrovitelja projekta Stablo nade 2000. Među pokroviteljima je i Hrvatski planinarski savez. Projekt se izvrsno uklapa u našu veliku planiranu kampanju Europejska šuma i pošumljavanje hrvatskih planina do 2000., poglavito gledje edukacije planinarskog podmladka. Predloženo je da se u nadzorni odbor projekta, u ime HPS, kao pokrovitelj, uključi Katarina Krklec, članica KZP HPS, koja i prati ovaj projekt.

ČETIRI I POL DESETLJEĆA NP RISNJAK

Dana 18. i 19. rujna obilježena je 45. obljetnica Nacionalnog parka Risnjak. Proglasio ga je Hrvatski sabor 15. rujna 1953. zato što se tu na malom prostoru i na pristupačnom mjestu nalazi velik broj prvorazrednih prirodnih pojava, zemljopisnih, geomorfoloških, vegetacijskih i klimatskih. Ta je planina i izvanredne prirodne ljepote. Godine 1953. Park je imao 3.600 hektara, a od 1997. je proširen na 6.400 hektara (uključeni su Izvor Kupe, Gušlica, dio Snježnika i dr.). Posebna je atrakcija Parka Poučna staza Leska duga 4.200 m, za čiji je obilazak potrebno oko 2 sata, pa preporučamo planinarama i drugim izletnicima da je posjete.

TRADICIONALNO ČIŠĆENJE I DOŠUMLJAVANJE MEDVEDNICE

U povodu Svjetskog dana čistih planina (26. rujna) organizirana je središnja akcija Čišćenje i došumljavanje Medvednice. Vodila ju je Središnjica eko patrola Komisije za zaštitu prirode u suradnji s Hrvatskim šu-

mama. Sudjelovala su planinarska društva Zagreba i njihove eko patrole. Svrha je ove akcije skretanje pozornosti javnosti na očuvanje kvalitete života i čistoću šuma i planina jer su one sve češći cilj čovjeka otuđenog od sebe i od prirode. Medvednica je, kao park prirode, također ugrožena raznim ljudskim aktivnostima i potrebno je očuvati njezine kvalitete zbog kojih je proglašena parkom prirode, stoji u proglašu, na izvrsnom plakatu, kojim su bili pozvani planinari u ovu akciju.

MEDVEDNICA POD ZAŠTITOM

Da bi se zaustavilo devastiranje Medvednice, osniva se posebna javna ustanova Park prirode Medvednica, koja će početi raditi već ove godine, sa zasad skromnim proračunom od 323.000 kuna. Takva je javna ustanova potrebna da bi se na rubnim dijelovima Medvednice zaustavila agresivna stambena gradnja, piše u obrazloženju Vladine uredbe od 4. rujna. Javna ustanova za upravljanje tim parkom potrebna je jer je Medvednica u neposrednoj blizini milijunskega grada pa država na taj način želi osigurati trajnu zaštitu prirode. (I.S.)

VIJESTI

PROSLAVLJEN DAN MEĐIMURSKIH PLANINARA

U nazočnosti stotinjak planinara iz Međimurja, Sesveta, Varaždina i Zagreba, čudljive i kišovite prvojesenske nedjelje ove godine, 27. rujna, međimurski planinari okupljeni u HPD "Železna gora", proslavili su svoj Dan. Središnje mjesto okupljanja bila je Železna Gora, selo i gora, po kojima ovo društvo nosi ime, te njegovi zaseoci "Tri kralja" i Slamek. Dio gostiju na kratko je navratio i u obližnju Štrigovu, te toplice Vučkovec. U kapelici Sv. Mihaela arkandela pak, na brijezu Slameku, župnik iz Nedelišća, vlč. **Vladimir Trkmic**, odslužio je prvi put u povijesti svetu misu za međimurske planinare, održavši u okviru nje zapaženu i sadržajnu propovijed, vezanu uz ljubav prema prirodi i Bogu. Nakon toga, po vjetrovitom i kišnom vremenu, planinari su se uputili u rekreativsko središte Vukanovec, gdje su nastavili i završili svoje druženje posvećeno Danu HPD "Železna gora", od ove godine poznatom kao Dan međimurskih planinara. Tu je posebnu pozornost nazočnih privukla prigodna tombola. Valja istak-

nuti da je ovogodišnji Dan bio zapravo uvod u obilježavanje 75. obljetnice HPD "Železna gora", koja će se provoditi tijekom cijele iduće godine 1999. Već je razraden i detaljan program koji će ubrzo biti objavljen svim planinarskim društvima iz Zagreba i okolice, kao i onima koja su do sada navraćala u Međimurje i obilazila njegov Međimurski planinarski put (MPP).

(Franjo Marciuš)

BJELOVARČANI NA MONT BLANCU

I ove su godine bjelovarski planinari organizirali jednu veliku i relativno masovnu akciju. Cilj je bio uspon na dva najviša vrha Europe. U zajedničkoj akciji su se, osim Bjelovarčana, našli planinari iz Daruvara, Koprivnice, Jastrebarskog, Varaždina, Kutine i Zagreba. Do Chamonixa se išlo dva dana. Usput su se na jezeru Garda neki kupali, a drugi iskušavali živce na spravama strašilicama u zabavnom parku Gardaland. Iz Chamonixa se na uspon išlo "via normale": preko vidikovca Bellevue do domova Tette Rousse i Goutera, te skloništa Vallot. Uspon i silazak su trajali za većinu

Dan medimurskih planinara: proslava na Vukanovcu

penjača dva dana, a za poneke još i pola trećeg. Bilo je vedro, no puhao je snažan vjetar. Zbog pothlađivanja i umora, od 25 planinara na vrh je stiglo 12. Svi su bili zadovoljni jer se na ovom usponu nitko nije niti ogrebao. Drugi je razlog zadovoljstvu što se u Chamonixu i dalje može kupiti vrlo povoljno planinarska oprema. U povratku se dio ekipe ostao odmarati na jezeru Maggiore, a dio se uputio u mjesto Alagna podno Monte Rose. Tamo se ekipa penjača ulogorila u solidnom kampu, s ljubaznom domaćicom. Uspon i silazak s Monte Rose planiran je u dva dana. Pravac uspona: žičarom na Indren, te preko doma Gnitetti do skloništa Balmenhorn (4167 metara). Prvi su dan stigli do skloništa, no drugog se dana vrijeme pokvarilo pa su se po gustom snijegu i slaboj vidljivosti jedva spustili natrag. Na Monte Rosi su ih neugodno iznenadile brojne i duboke ledenjačke rupe. Preko njih su se neki prijelazi morali osiguravati cepinima i užetima. U povratku su planinari još posjetili romantičnu i raspjevanu Veronu. Prijevoz je osiguran unajmljenim autobusom, a put su, uz malu pomoć sa strane, planinari finansirali sami.

(Zvonimir Čamilović)

I ČLANOVI "PLIVE" NA MONT BLANCU

I ove je godine HPD "Pliva" iz Zagreba organizirala nekoliko ljetnih tura. Najznačajniji je svakako uspon na

Mont Blanc, najviši vrh kontinenta (4807 m). U petoročlanoj ekipi predvođenoj Tomislavom Markovićem bili su Erika-Salaj Šmic, Jasna Šćuric, Zdravko Šćuric, Miroslav Medenica i Silvana Marković. Ekipa je usprkos velikoj hladnoći i jakom vjetru 29. srpnja osvojila "krov Europe". Mjesec dana poslije Tomislav Marković je ispenjač zajedno sa Stjepanom Savićem i Slobodanom Soldom (oba članovi PD "Belišće") Liskamm (4527 m), jedan od najtežih i najviših vrhova u skupini Monte Rose.

(Silvana Marković)

PLANINARSKE SPECIJALNE KARTE

U kolekciji planinarskih karata što ih izrađuje ing. Zlatko Smerke, sada su u prodaji ove: Medvednica, Ivanščica, Samoborsko gorje, Sjeverni Velebit, Srednji Velebit, Nacionalni park Paklenica (Južni Velebit), Diljgora, Gorski kotar 4 (Risnjak, Obruč, Snježnik), Gorski kotar 1 (Klek, Samarske i Bijele stijene), a u pripremi su Gorski kotar 12 (od Bitoraja do Crikvenice) i Gorski kotar 13 (od Orlovih stijena i Skrada do Broda na Kupi). Karta su mjerila 1:25000 i 1:30000, šesterobojne, a cijena im je po 55 kn (+ poština). Za više od 10 komada 30% popusta (tj. 45 kn po karti). Naručuje se na adresi: SMAND, 42205 Vidovec, Varaždinska 92, tel/fax 042/741 433.

"TATRE I VELEBIT"

Godine 1942., za vrijeme drugog svjetskog rata, počelo je Hrvatsko-slovačko društvo u Zagrebu tiskati hrvatsko-slovačku smotru pod simboličnim naslovom "Tatre i Velebit". Urednici su bili dr. Josip Andrić, prof. Zlatko Milković i prof. Mladen Bošnjak. Primjerci ovog časopisa danas su bibliofilska rijetkost i uspjeli smo

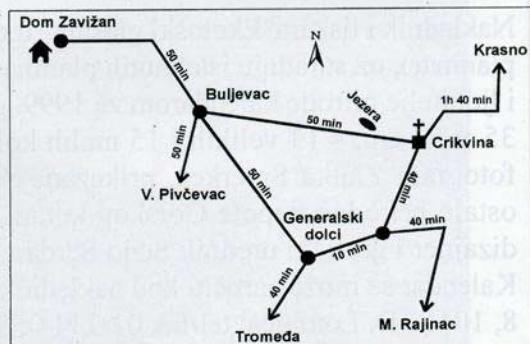

dobiti samo fotokopiju naslovne stranice jednog broja. Društvo hrvatsko-slovačkog prijateljstva u Zagrebu i Matica slovačka u Zagrebu mole one koji imaju taj časopis da im ga prodaju ili daju na fotokopiranje. Javiti se na tel. 01/2990835, Stjepan Pačarić, 10040 Zagreb, Z. Škreba 26.

OBNOVLJENE MARKACIJE U PODRUČJU JEZERA NA VELEBITU

U dogovoru s HPS-om, članovi HPD "Jelengrad" iz Kutine su 10. i 11. kolovoza obnavljali i dopunjivali markacije na području Jezera na Velebitu. Postavljene su i natpisne ploče (putokazi) na križanjima. Obnovljene su dionice putova: Buljevac - Crikvina - M. Rajinac - Generalski dolac - Buljevac. Put je lagan i vodi preko lijepih livada, pored jezera i ruševine (sakralnog?) objekta. Za razliku od uobičajenog puta sa Zavižana na M. Rajinac, put preko Crkvine nudi široke vidike. Taj je

put duži za 40 minuta od uobičajenog prilaza. Od križanja kod Crikvine obilježeni putovi vode na tri

strane: prema Buljevcu i Zavižanu, prema M. Rajincu i Tromedi, te prema Krasnom.

Unatoč obnovljenim markacijama ne preporuča se put Buljevac - Crikvina za vrijeme magle i snijega jer vodi livadama gdje su markacije većinom na tlu (kamenju). Iako postoje označeni kolci, oni nisu dovoljno blizu da bi se po magli vidjelo od jednoga do drugog. Pri vidljivosti od najmanje 100 metara i kad nema snijega, orientacija je sigurna i laka.

(D.G.)

IZGORJELA "MEĐIMURSKA HIŽA"

U noći 17/18. rujna ove godine, planula je i do temelja izgorjela "Međimurska hiža", omiljeno šumsko izletište Čakovčana i šire. Uzroci požara još se ispituju. Planinarima je "Međimurska hiža" poznata kao treća kontrolna točka na Međimurskom planinarskom putu (MPP) od Čakovca do Štrigove. Dok se ne obnovi, HPD "Železna gora", koja vodi brigu o MPP-u, priznavat će ovjere Dnevniku MPP-a za dodjelu pripadajuće spomen-značke i bez žiga KT-3 "Međimurska hiža".

(F. Marciuš)

PLJEŠVICA ILI PLJEŠIVICA

Plješvica je čest oronim u Hrvatskoj. Kajkavci kažu Plešvica, ikavci Plišvica, a oboje potječe od staroga hrvatskog pridjeva plješiv što znači čelav. Vlasima što su ih Turci naselili u Liku (poslije su kroz pravoslavlje postali Srbi) taj pridjev nije bio poznat, pa su Lički Plješvicu preimenovali u Plješvicu, a to je postupno prodrijelo i u hrvatsku kartografiju. Čak je jedan vrh na toj planini nazvan Gola Plješvica, što je besmisao jer je gola značenjski isto što i plješiva. Vrijeme je da naši kartografi isprave tu pogrešku te da poštuju oronim starosjedilačkog hrvatskog (i s druge strane planine muslimanskog) stanovništva.

(Dr. Ž. Poljak)

NOVO!

KALENDAR S MOTIVIMA GORSKOG KOTARA ZA 1999. GODINU

Nakladnik i tiskara "Ekološki glasnik" d.o.o. iz D. Lomnice (ista tiskara tiska i Hrvatski planinar), uz suradnju istaknutih planinarskih djelatnika HPS, obradovat će planinare i ljubitelje prirode kalendarom za 1999. g. Na 12 listova, uz predlist i podlist, veličine 35 x 50 cm, s 13 velikih i 15 malih kolor fotografija poznatog planinarskog pisca i fotografa Zlatka Smerkea, prikazane su najpoznatije planine, planinarski objekti i ostale prirodne ljepote Gorskog kotara. Urednik i autor teksta je Nikola Aleksić, a dizajner i grafički urednik Seno Serdarević. Uvez je na spiralu.

Kalendar se može naručiti kod nakladnika "Ekološki glasnik", Duga ulica, III. odvojak 8, 10412 D. Lomnica; tel/fax 01/734-058. Cijena pojedinačnog kalendarja je 17,00 kn plus poština; za one koji naruče više od 20 komada cijena je 15,00 kn plus poština. Ista je cijena i za umirovljenike. Postoji mogućnost otiska i logotipa za one koji naruče više od 50 komada. Za logotip s dvije boje tiskanje logotipa je besplatno, a za ostale boje plaća se mala nadoknada, ovisno o broju naručenih kalendarova. Kalendar je već izšao iz tiska.

IDUĆI BROJ HRVATSKOG PLANINARA IZLAZI SREDINOM PROSINCA KAO DVOBROJ

I ove smo godine nažalost primorani, zbog priličnog broja dužnih pretplatnika, pribjeći nepopularnoj mjeri da dva posljednja broja "Hrvatskog planinara", za studeni i prosinac, izdamo kao dvobroj. Imat će 50 stranica, dakle, 16 više od ovoga broja, ali ćemo uštedjeti jedne korice i poštarinu (ona je ove godine poskupjela više od 300%). Broj ćemo dostaviti sredinom prosinca i bit će mu priložen ček radi pretplate u idućoj godini. Zbog poskupljenja poštarine bit će razmjerno povećana i pretplata na časopis, pa molimo čitatelje na razumijevanje.

VODIČ KROZ PRIRODNE LJEPOTE U HRVATSKOJ

Knjiga ima 192 stranice, preko 150 kolornih fotografija, formata je 20,5 x 14 cm, otisnuta je na papiru za lijepi tisak. Cijena knjige za pojedinačne kupce je 30,00 kn, za više od 20 komada cijena je 27,00 kn, za više od 60 komada cijena je 25,00 kn, a za više od 80 komada cijena je 21,00 kn. Ista cijena je i za umirovljenike. Knjiga se može naručiti na adresi: "Ekološki glasnik", Duga ulica, III. odvojak 8, 10412 D. Lomnica; ili na tel/fax 01/734-058.

Plavo jezero kod Imotskog

PANTONE[®] COLORS

CHROMOS^{dd} **CHROMOS**

Tvornica grafičkih boja Samobor - Hrvatska

Printing Ink Factory Samobor - Croatia

sports fashion

KRENI MO!

ZASTUPNIK ZA HRVATSKU

HIMALAYA SPORT d.o.o.
Vrazova 8c, VARAZDIN
tel/fax 042 212 501
GSM 098 267 148

jakne, hlače, odjela
za boravak u prirodi
za planinare, alpiniste,
penjače, skijaše
i sportaše

Nuptse -
zapadna stijena -
jedan od najvećih
izazova svjetskog
alpinizma.
Ispeanjana u opremi
MM sports fashion.